

Kitabiyât

Dr. Câhid BALTACI

Atillâ Çetin, Başbakanlık Arşivi Kılavuzu, Enderun Kitabevi, İstanbul 1979. XVI + 171 s.

Eser girişle yedi bölümden ibârettir. Girişte Başbakanlık Arşivi'nin tarihçesi, arşivde yapılan tasnif çalışmaları ve arşivde muhâfaza edilen arşiv malzemeleri hakkında bilgi verilmektedir.

Birinci bölümde Başbakanlık Arşivi'nde mevcut ve araştırmacılara açık tasnifler husûsiyyetleriyle tanıtılmaktadır. Bunların; Ali Emiri, İbnü'l-Emin, Cevdet, Fekete, Hatt-ı hümayûn, İrâde, Kâmil Kepeci, Maliye'den Müdevver Defterler, Yıldız, Vakfiyeler, Mâliyeden Müdevver Vesikalar, Müzehheb Fermanlar, Haritalar, Milli Emlâktan Devralınan Vesikalar ve Defterler, Sicill-i umûmi Defterleri, Hazine-i Hâssa Memur ve Müstahdemlerinin Sicil ve Künyeleri ile Maaş Defterleri tasnifleri oldukları görülmektedir.

İkinci Bölümde araştırmalara açık olan defter serileri tanıtılmakta Divân-ı hümayûn'a âid 36 kalem, Bâb-ı âsafi'ye âid 4 kalem defterle Bâb-ı Defteri'ye âid defterlerle Defterhâne'ye âid olan Tapu Tahrir Defterleri tanıtılmaktadır.

Üçüncü bölümde araştırmalara açık olan belge grupları, Divân-ı hümayûn'a âid belgeler, Bâb-ı âsafi'ye âid belgeler ve Bâb-ı defteri'ye belgeler olarak üç grupta tanıtılmaktadır.

Dördüncü bölümde arşivdeki diğer bölümler ve malzemeler başlığı altında Mülgâ Şûrâ-yı Devlet Arşivi, Emniyyet Evrâkı, 1908 sonrası Meclis-i Mebusân ve Âyân Zabıtları, Vilâyet Defterleri serisi, Gazete koleksiyonları, Mühür ve Damgalar tanıtılmaktadır.

Beşinci bölümde Başbakanlık Arşivi'ndeki tasnif çalışmaları husûsiyyetleriyle tanıtılırken 1255'e kadar olan merkez evrâkı, 1255'ten

sonraki Sadâret evrâkı ve Mülgâ Nezâret evrâkı kodlarıyla verilmektedir.

Altıncı bölümde Türkiye'de bulunan Osmanlı devrine âid diğer önemli arşivler tanıtılmaktadır. Bu arşivlerden müstakil olanlar; Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Şer'i Mahkeme Sicilleri, Şer'iyye Sicilleri Arşivi, Mülgâ Maarif Nezâreti Arşivi, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Arşivi, Deniz Arşivi, Dışişleri Bakanlığı Hazine Evrâkı, Mülgâ Mâliye Nezâreti Arşivi, Mülgâ Sıhhiyye Nezâreti Arşivi, Harbiye ve Tophâne Nezâretleri Arşivi, Harp Tarihi Dâiresi Arşivi ve İstanbul Belediyesi Arşivi olarak sıralanmaktadır. Arşiv malzemesi bulunan müesseseler de kütüphaneler, müzeler, diğer müesseseler ve şahıslarda bulunan malzemeler olarak tasnif edilmektedir.

Yedinci bölümde ise Başbakanlık Arşivi'nde araştırma yapacaklar için bazı pratik bilgiler verilmektedir.

Eserin sonuç bölümünde arşivlerimiz hakkında oldukça önemli bazı görüşler ve teklifler dile getirilmektedir. Kılavuz, kısa bir bibliyografya ile son bulmaktadır.

Dünyanın en büyük arşivlerinden birine sâhip olduğumuz halde, henüz arşiv mevzuatımızın bile tamamlanamamış oluşu, mevcut arşivlerimize devletçe sâhip çıkılmaması ve yeterli ödeneğin arılamaması, arşivlerimizi koruyucu ve tanıtıcı vakıfların kurulmamış oluşu, arşivci yetiştirecek fakülte ve enstitülerimizin henüz açılmamış olması arşivlerimiz için en büyük bahtsızlıktır. Yirminci asır Türkiye'sinde hissiliği ve peşin hükümcülüğü bir tarafa bırakarak gerçekçi olmaya ve devletimiz için hayâti ehemmiyyet arzeden arşivlerimize sâhip çıkmaya mecburuz. Bulgarların bile affı mümkün olmayan gafletimiz neticesi bizden aldıkları arşiv malzemelerini kullanılır hâle getirdikleri, kataloglarını neşrettikleri düşünülürse bizim bu sahâda ne kadar geç kaldığımız daha iyi anlaşılır. Diğer taraftan bugünkü nesil olarak eğer biz, arşivlerimizde her gün kaybolan ve bir daha yerine konulması mümkün olmayan arşiv malzemelerimizi bir an önce kurtarmazsak, âtide gelecek ve bu malzemelerin ehemmiyyetini müdrük olacak neslin bizi affetmesi de mümkün değildir.

Kıymetli dostumuz ve arşivcimiz Atilla Çetin'in bu yeni çalışması arşivlerimiz hakkında yapılmış en derlitoplu ve muhtevâlî bir çalışmadır. Bu katalog sâyesinde daha önce tanıyamadığımız bir çok arşivlerimizi tanıma ve onlardan istifâde edebilme imkânı bulmuş oluyoruz. Bu bakımdan Çetin'i ve bu kıymetli çalışmayı neşreden Enderun Kitabevi'ni tebrik eder şükranlarımı arz ederim.

Teşrifât-ı kadîme'nin müellifi Muhammed Es'ad Efendi, Hacı Ahmed Efendi'nin oğludur. (1) Sahhâflar Şeyhi-zâde diye tanınır. II. Mahmud ve Abdulmecid devirleri ricâlerinden ve XIX. asır vak'anüvislerindenidir. 1204/1789 yılında İstanbul'da doğmuş, ilk tahsilini babasından yaptıktan sonra devrinin hocalarından okuyan Es'ad Efendi, babasının medine kadılığına ta'yini üzerine onunla birlikte Medine'ye gitmek için yola çıkmış ve bindikleri geminin Aralık 1804'te Süveys'te batmasıyla âileden kurtulan tek kişi olmuş ve İstanbul'a dönerek Hâlet Efendi'ye intisâbla tahsiline devâm etmiştir. 8 Mayıs 1808'de ibtidâ-i hâric, 15 Aralık 1815'te hareket-i dâhil derecesinde müderris olan Es'ad Efendi, bundan sonra tedristen kadılığa ayrılmış ve 1232/1817'de Adapazarı nâibi olmuştu. 1234/1819'da meşihat mektupçuluğuna getirilen ve daha sonra vakayi' kâtibi olan Es'ad Efendi, bilâhare 1241/1825'te Şâni-zâde Ataullah Efendi (v. 1826) yerine vak'anüvis ta'yin edildi. Aynı sene içinde vak'a-yı hayriyye'de Yeniçeriliğin ilgâsına âid Pertev Paşa'nın hazırladığı fermanı, Sultan Ahmed Câmiinde halka okuyan Es'ad Efendi, 1243/1827/1828 tarihinde Rusya seferi açıldığında ordu kadısı ta'yin edilerek Rumeli'

* Bu hazırlık, Çağrı yayımları arasında 1979 yılında neşredilen «Teşrifat-ı Kadîme» için yapılmıştı. Ancak bir hizmet münasebetiyle yurt dışına çıkmam ıktiza ettiğinden nâşir yanında bıraktığım ve henüz ikmâl edilmemiş hazırlığın dışarıda bulunduğum sırada neşredilmiş olduğunu yurda döndüğümde üzülerek gördüm. Nâşirle irtibat kurarak eserin tevziinin durdurulmasını ve çalışma ikmâl edildikten sonra zâten eserin sonunda bulunan formanın tekrar dizdirilerek cilde ilâve edilmesini, ayrıca yayınevinin yapması gereken yeni Maddî külfete benim de iştirak edebileceğimi ifâde ettimse de nâşirin buna yanaşmaması üzerine hazırlığımızı İslâm Medeniyeti Mecmuası'nda neşretmeyi uygun bulduk.

(1) M. Süreyyâ'nın kaydına göre sahhâflar şeyhi-zâde diye tanınan el-Hâc es-Seyyid Ahmed Efendi, aslen Arapkir'in Merdivenli Köyü'nden olup müderris, 1211/1796-97'de Kudüs kadısı, sonra Mısır kadısı olup buradan da Medine kadılığına ta'yin edilmişken yolda 1218-1803-4'te bindiği geminin Süveys'te batması ile boğularak vefat etti. Üç oğlu vardı. Büyük oğlu Mustafa Reşid (v. 1217/1802-3), ortanca oğlu Nakibu'l-eşrâf Es'ad Efendi, küçük oğlu da Mirlivâ Fazlullah Paşa'dır. SO. 1. 276. Ancak Es'ad Efendi, için Sahhâflar şeyhi-zâde lakâbının kullanıldığını resmî kuyudatta gördüğümüz halde baba için de aynı lakâbın kullanılıp kullanılmadığını resmî kayıtlardan tesbit mümkün olmadı. Ahmed Efendi'nin sahhâflar şeyhliği yapıp yapmadığını bilememekle beraber şâyet baba için de aynı lakâb kullanılıyorsa bunun Es'ad Efendi'nin dedesinden gelen bir lakâb olması gerekir.

ye gönderildi ve bir müddet sonra yerine Çerkez Mehmed Efendi ta'yin edileerk İstanbul'a döndü. 25 Cemaziyyevvel 1247/1 Kasım 1831'de ilk türkçe gazete olarak neşredilen Takvim-i vekâyi'in nâzırlığına ta'yin edildi. 1250/1834'te İstanbul kadısı oldu. 1251/1835-36'de Anadolu pâyesi ile yeni İran şahı Muhammed Şâh'ı tebrik için İran'a muvakkat elçi gönderilen Es'ad Efendi, 1254/1838-39'da yeni kurulan karantina meclisi azâsı, 1255/1839'da Meclis-i vâlâ-yı ahkâm-ı adliyye azâsı, 1257/6 Mayıs 1841'de Nakibu'l-esrâf, 1259/6842'de Rumeli Kâdiaskeri, 1261/1845'te sıbyân mekteplerinin ıslâhı için Bâb-ı âli'de kurulan meclisin azâsı, 1262/1846'da Maarif-i umûmiyye azâsı, 1263/1847'de Mekâtib-i umûmiyye nâzırı, 1 ocak 1848'de meclis-i maarif-i umûmiyye reisi olmuş ve çok geçmeden 3 Safer 1246/10 Ocak 1848'de Salı günü saat 08.30'da vefât ederek İstanbul'da Yerebatan'daki konağının yanında yaptırmış olduğu kütüphânesi haziresinde defn olunmuştur.

Bugün Süleymâniyye'de bulunan kütüphânesinde 4000'den fazla kitâbı bulunan Es'ad Efendi, zekî, okumayı seven âlim bir zâttı. Son zamanlarında şeyhu'l-islâm olmaya da heveslenmiş ise de Ârif Hikmet Bey'in bu makama getirilmesi üzerine teessürünü şöyle ifâde etmişti:

«Benim hakkım iken cây-ı meşihât,
Hudâ'nın hikmeti Ârif Bey oldu.»

ESERLERİ :

1 — **Tarih** :: Muharrem 1237-Zilhicce 1241 seneleri arasındaki hadiseleri muhtevî olup iki cilttir. I. Cildi Şâni-zâde zeyli olarak tanınır. II. Cildi ise kendi vak'anüvisliği zamânındaki vukuâtı ihtivâ etmektedir. Gayr-ı matbu olan bu eserin İstanbul kütüphânelerinde bir çok nüshaları bulunmaktadır. İki tertip üzere mürettep bulunan eserin birinci tertip üzere tam nüshası Ün. Ktp. TY. nr. 6002-6005'te bulunmaktadır. İkinci tertip üzere tam nüshasının I. cildi Es'ad Efendi Ktp. nr. 2084, Millet Ktp. Ali Emiri, tarih kısmı nr. 49'da bulunmaktadır. Bâhir Efendi'nin derkenârıyla ikinci cild millet Ktp., Ali Emiri, tarih kısmı, nr., 50'dedir. Eksik nüshalar ise Ün. Ktp. TY. nr. 2467 (müellifin elyazısı), 158, 1203; Es'ad Efendi Ktp. nr. 2083 (müellifin elyazısı) bulunmaktadır.

2 — **Üss-i Zafer** : Vak'a-yi hayriyye'ye, 1826'da Yeniçeriliğin lağvına dâirdir. Bir yazma nüshası Es'ad Efendi Ktp. nr. 2071'de bulun-

maktadır. Bu eser, İstanbul'da 1243, 1295'te iki defa basılmış, Fransızcaya, Rumcaya ve bazı kısımları Rusçaya çevrilmiştir.

3 — **Teşrifât-ı kadîme** : Matbu nüshadan daha geniş ma'lûmâtı hâvi yazma nüshası Ün. nr. 2692'de bulunmaktadır. Eser 1287'de İstanbul'da basılmıştır.

4 — **Zibâ-i târih** : Lâri'nin Mir'atu'l-edvar ve mirkatü'l-ahbar adlı tarihinin Hoca Sadeddin Efendi tercümesi ve diğer me'hâzları ile karşılaştırılarak yapılmış tercümesidir. Tamamlanamamış tercüme müellif hattıyla Es'ad Efendi Ktp. Nr. 2410'da bulunmaktadır.

5 — **Bahçe-i sefâ endûz** : 1135-1251 tarihleri arasında yaşamış, şâirlere âid bir tezkiredir. Müellif hattı Es'ad Efendi Ktp. Dr. Es'ad Ârif Bey kitapları nr. 4040'dadır.

6 — **Şâhidü'l-müverrihin** : Ebced hesabıyla tarih düşürme san'atını ve bu sahâda tanınmış şâirlerin hal tercemelerini muhtevî bir eserdir.

7 — **Sefernâme-i hayr** : II. Mahmud'un 1247'de doğu Trakya se-yâhatına dâirdir.

8 — **Âyâtü'l-hayr** : II. Mahmud'un 1253'te Tuna'ya yaptığı 40 günlük se-yâhatına dâirdir.

9 — **Münşeât** : Es'ad Efendi'nin iki ayrı münşeâtı vardır. Biri Es'ad Efendi Ktp. nr. 3847 numarada müellif hattıyla; ikincisi Es'ad Efendi Ktp. nr. 3851'dedir.

10 — **Divân** : Es'ad Efendi'nin 1257'ye kadar yazdığı şiirlerinin büyük bir kısmını muhtevîdir. Müellif hattı Es'ad Efendi Ktp. nr. 3852; Tâhir Selim Bey tarafından müellif nüshası esas alınarak ter-tip edilen nüsha Es'ad Efendi Ktp. nr. 3841'dedir.

11 — **Terceme-i müstadrâf** : Muhammed b. Ahmedi'l-hatibi'l-ib-sihi'l-Misri'nin el-Müstadrâf fi külli fennin müstadrâf adlı eseri olup II. Mahmud'un Ekmekçi-zâde Hâfız Ahmed'e yaptırdığı tercümenin Es'ad Efendi tarafından yeniden gözden geçirilerek ve bazı yerleri değiştirilerek tercümesi olup 1263'te İstanbul'da basılmıştır.

12 — **Kevâkibü'l-mes'ûd fi kevkebi'l-cünûd** : Şeyh Muhammed Cezâyiri'nin «es-Sa'yü'l-Mahmûd fi nizâmi'l-cünûd» adlı cihâdın fa-ziletine dâir eserinin tercümesidir. Yazma nüshası Es'ad Efendi Ktp. nr. 2363'te kayıtlıdır.

13 — **Es'ile ve ecvibe** : 1250 senesi ruus imtihanı için Akşehirli Hoca Ömer Efendi'nin arapça yazdığı risâlesinin tercümesidir. 1250 tarihinde İstanbul'da basılmıştır.

14 — **el-virdü'l-müfid fi şerhi't-tevhid**. İst. 1264, 1298. İki defa ba-sılmıştır.

15 — Nasrun a'ziz; Amel-i sâliha dâir bir risâledir. Müstadraf'ın 10. bâbı içinde neşredilmiştir.

16 — Pend-nâme : Türkçe manzum bir risâledir. Matbûdur.

17 — İhtilâfû't-tevrâtin : Es'ad Efendi Ktp. nr. 3842.

18 — Mehâsin-i mâcidiyye : Es'ad Efendi Ktp. Ârif Bey kitapları, nr. 4268.

19 — Mesh-i ricl ve mesh-i hûf : Es'ad Efendi Ktp. nr. 3625.

Es'ad Efendi'nin bunlardan başka risâleleri de bulunmaktadır.

Bilindiği gibi arapça asıllı olan «teşrifât» kelimesi, «teşrif» kelimesinin çoğuludur. Şereflendirme, şeref verme, ziyâretle bir yeri şerefli kılma, gitme, gelme, kudüm, vürüd ve azimet manalarını ifâde ederdi. Ayrıca vezir, beylerbeyi ve diğer devlet erkânına âid harc defterlerini de tutardı. Osmanlılarda teşrifâtçı önceleri divân-ı hümayûna bağlı iken III. Ahmed zamanından itibaren Paşa kapusuna nakledilip sadâret kethüdâlığına bağlandı. Daha sonra da teşrifâtçı, «Teşrifât nâzırı» ünvanını aldı.

Teşrifâtın târihi, devletin tarihi kadar eskidir. V. Hammer, teşrifâtçılığın Kanûni Sultan Süleyman devrinde kurulduğunu kaydetmekte ise de bu, ondan önce teşrifâtın bulunmadığını ifâde etmez; bu me'mûriyyetin Osmanlılarda ilk defa Kanûni tarafından ihdâs edilmiş olduğunu anlatır. Nitekim gerek Selçuklularda ve gerekse Memluklarda teşrifât işlerinin muhtelif me'murlar vâsıtasıyla yürütüldüğü anlaşılmaktadır. Osmanlılarda da muhtelif kanûnnâmeler ve hatt-ı hümayûnlarla devlet ricâlinin protokoldaki yerleri gösterilmiştir. Fâtih Kanunnâmesi bunun açık örneklerindedir.

Es'ad Efendi'nin «Teşrifât-ı kadîme» adlı eseri, saray ve saray dışında yapılan muhtelif merâsimleri tasvir etmekte, bunlara iştirak eden zevâtı resmî elkâb ve elbiseleriyle tanıtmaktadır. Böylece hem daha önceki, hem de son devir Osmanlı devlet teşkilâtımız hakkında oldukça müfid ma'lûmâtı ihtivâ eden «Teşrifât-ı kadîme», Es'ad Efendi'nin yaşadığı III. Selim, IV. Mustafa, II. Mahmud ve Abdu'l-Mecid devirleri için de oldukça önemli bir kaynak hüviyetindedir. Es'ad Efendi'nin çeşitli me'mûriyyetlerle devlet hizmetlerinde bulunmuş olması da eserin ehemmiyyetini arttırmaktadır.

Bugün eserin bilinen tek yazma nüshası İstanbul'da Üniversite Kütüphânesi 2692 numarada kayıtlıdır. Matbu nüsha ise 1287 tarihinde Matbaa-i âmire'de basılmıştır. Ancak bilinen bu yazma nüsha matbu nüshadan daha geniş ma'lûmâtı muhtevi bulunmaktadır. Ese-

rin sadeleştirilerek yeni harflerle neşredilen nüshası (Yavuz Ercan, Osmanlılarda töre ve törenler, İst. 1979) ise halk için hazırlanmış oluşu, indeksinin bulunmayışı, notların karışıklığı ve eksikliği sebebiyle hem kolaylıkla kullanılamamakta hem de araştırmacıya kaynak olamamaktadır.

Yapılan tıpkı basımlı neşir (Çağrı yayınları, İst. 1979) ise edisyon kritikli bir metin ortaya çıkarmak maksadıyla yapılmayıp mevcudu azalan matbu nüshayı tekrar araştırmacıların hizmetine sunmak maksadıyla yapılmıştır. Kullanışlı olması ve metnin daha rahat anlaşılabilmesi için de esere tahlilli bir indeks ilâve edilmiştir.

Bize, Osmanlı tarihi ve müesseseleri bakımından oldukça kıymetli olan bu eseri bırakan merhum Es'ad Efendi'yi vefâtının 132. senesinde minnet, şükran ve rahmetle anarız.

BİBLİYOGRAFYA :

- 1 — Rumeli Kâdi-askerliği rûz-nâmçeleri, Şer'iyye Sicilleri Arşivi, nr. 208. s. 2.
- 2 — Mehmed Tâhir, Osmanlı müellifleri, III, 24-25, İst. 1342.
- 3 — Mehmed Süreyyâ, Sicill-i Osmani, I, 276, 339, İst. 1308-1312.
- 4 — Cemâleddin Efendi, Âyine-i zürefâ, s. 68, İst, 1308.
- 5 — Mahmud Cevad, Maarif-i umûmiyye nezâreti tarihçe-i teşkilât ve icraatı, s. 36. İst. 1338.
- 6 — Şemseddin Sâmî, Kamûs-i türki, İst. 1968.
- 7 — Şemseddin Sâmî, Kâmûs-l'alâm, II, 909, İst. 1306.
- 8 — M. Zeki Pakalın, Osmanlı tarih deyimleri ve terimleri sözlüğü, III, 478, İst. 1973.
- 9 — Münir Aktepe, Es'ad Efendi, İslâm Ansiklopedisi, IV, 363-65.
- 10 — İ. Hakkı Uzunçarşılı, Osmanlı devletinin merkez ve bahriye teşkilâtı, s. 58 vd. Ank. 1948.
- 11 — A. Sırrı Levend, Türk Edebiyatı tarihi, I, 331-32. Ank, 1973.
- 12 — İ. Hâmi Dânişmend, İzahlı Osmanlı tarihi kronolojisi, IV, 137, İst, 1972.
- 13 — Mithat Sertoğlu, Resimli Osmanlı tarihi ansiklopedisi, İst. 1958,
- 14 — Nuri Akbayır, Es'ad Efendi, Türk dili ve edebiyâtı ansiklopedisi, III, 85, İst. 1979.

TEŞRİFÂT-I KADİME

İÇİNDEKİLER

1 — Mevlid-i şerif kıraatı	2
2 — Beher sene mu'tâd üzere mevlid-i şerif kıraatı günü huzûr-i hümâyûnda hil'at ilbâs olunagelenler	9
3 — Kıraat-ı mevlid-i şerif der zamân-ı kâim-makâm paşa fi 12 Rebiu'l-evvel sene 1205	11
4 — Hüccâc-ı müsliminin avdetleri haberi vürüdü	13
5 — Müjdecibaşılarn vürüdü	14
6 — Ziyâret-i Hırka-i şerif	14
7 — Beher sene mu'tâd-ı kadim surre-i hümâyûn ihrâcı resmidir 18	
8 — Mu'tâd-ı kadim üzere beher sene surre-i hümâyûn ihrâcında ilbâsı ve cânib-i Mekke-i mükerreremeye irsâliye iktizâ eden berâ-yı irsâliyye Mekke-i mükerrreme	24
9 — İlâsı iktizâ eden hil'ahâ-i mütenevvie	25
10 — Beher sene Mekke-i mükerrreme ve Medine-i münevvere şerrefehümâllahü Te'âlâ ilâ yevmi'l-âhiriye gidecek buhurdan buhurcubaşı nümüne tesliminde huzûr-i sadr-ı a'zamide ilbâsı iktizâ eden hil'atlar	26
11 — Tevcih-i emânet-i sûre ve me'mûriyyet-i ağâ-yı kaftân bi şerif-i Mekke-i Mükerrreme	26
12 — Kılâvuz bohçası vürüdü	27
13 — Şerif hazretlerinin hediye boğçaları vürüdü	27
14 — Huzûr-i âsâfide şerbet ve kahve buhur resmi itmâmında ber mu'tâd ilbâs olunan hil'atlar	27
15 — Sene 1205. İşbu sene-i mübârekede Bâb-ı âli'de iftar-ı hazreti kâim-makâmiyye med'û olan zevât-ı kirâm hazarâtının defteridir.	28
16 — Ramazân-i şerifde sarây-ı hazreti sadr-ı âli'ye ber vech-i mu'tâd med'û olan zevât-ı kerime hazarâtıdır	30
17 — Rusûm-i tebrîk-i 'îyd-i şerif der sarây-ı hazret-i âsâfi ve Şeyhu'l-İslâm	33
19 — Mu'âyede-i âsâfi der kubbe-i hümâyûn der leyle-i 'îyd-i sa'id	44
20 — Tertib-i etrâf-ı taht-ı hümâyûn	47
21 — Tertib-i mu'âyede-i hümâyûn der yevm-i 'îyd-i sa'id	48
22 — Tertib-i alây-ı 'îyd-i sa'id	52
23 — 'îyd-i şerif günü divânhânedede dâmenbûs-i âsâfi tertibi	58

24 — Yevm-i mezkürde divânhânedede hil'at ilbâs olunanlar . . .	59
25 — Mu'âyede-i serbostâniyân-ı hâssa	60
26 — Mu'âyede-i hazret-i âsafi için davet olunacak zevât . . .	60
27 — Şeyhu'l-islâm efendi hazretleri mu'âyede-i âsafi için sarây-ı sadr-ı âliye teşrif buyurdıkları gün çavuşbaşı ağa tarafından saatları tasrihiyle irsâl olunacak divân tezkireleri	61
28 — Ocaklu kapuya geldiği gün irsâl olunacak tezkireler . .	61
29 — Mu'âyede-i hümâyûn için saatları tasrihiyle çavuşbaşı ağa tarafından yevm-i arefede irsâl olunacak divân tezkireleri	62
30 — Kuşluk vakti 'İyd-i şerif vâki olduğu	63
31 — 1203 senesi Ramazân-ı şerifin otuzuncu arefe gecesini . .	63
32 — 'İyd-ı fitrin onuncu günü ba'de'l-asr mehterhâne faslı tamam oldukda huzûr-i âsafide ilbâs olunan hil'atlardır .	64
33 — Elbise-i erbâb-ı mu'âyede ve orta kapuda nüzûl ve rukûb-ları mahalli	64
34 — İyd-i fitrda ber mu'tâd-ı kadim rikâb-ı hümâyûna hazret-i sadr-ı a'zamîde arz ve takdîm olunan hedâyâ tertibidir .	65
35 — Bâb-ı âsafîye ulûfe icmâli götürmesi	67
36 — Devletli inâyetli sadr-ı a'zam efendimiz hazretlerinin ulûfe ihrâcında düvel-i nasârâ elçilerinden biri bulundukda icrâ buyuracakları resimdir	68
37 — Ulûfe ihrâcında kubbe-i hümâyûnda huzûr-i âsafide ilbâs olunan hil'atlar	78
38 — Süferânın Divân-ı hümâyûnda nâme teslimleri resmi . .	79
39 — Süferâya Divân-ı hümâyûnda nâme-i hümâyûn teslim-i resmi	80
40 — Çavuşbaşı ağa ve kapucular kethüdâsı ağa erbâb-ı divândan istikbâl edecekleri zevâtı bu resm üzere istikbâl ederler .	80
41 — Sadr-ı a'zam hazretlerinin Divân-ı hümâyûna teşrifleri resmi ve kethüdâ bey hazretlerinin dahi yevm-i mezbûrda icrâ buyuracakları resmdir	81
42 — Divân günleri erbâb-ı divânın sarây-ı hümâyûna duhullerinde icrâ olunan resmdir ki evrâk-ı teşrifâtta bulunup işbu mahalle işâret olundu	83
43 — Hatt-ı şerif ile ma'nûn olan defterde kavânin-i ahvâl-i divân-ı hümâyûna dâir bast olunan mukâvelelerden ihrâc olunan rûsûmdur	84
44 — Arz günlerinde mu'tâd üzere hil'at giyüb arza girenlerdir .	91

45 — Ulûfe divânından sonra kubbe-i hümâyûnda dâmenbûs edenlerdir	93
46 — Divân-ı hümâyûnda telhîsi gönderildikde kâidesi bu vechiledir ki	94
47 — Divân-ı hümâyûnda vüzerâ-yı izâm hazarâtının arza teşrifleri resmidir	94
48 — Ulûfe devrinde taraf-ı bâhiri's-şeref-cihândâriden ağa ile vürûd eden hatt-ı hümâyûn-i şevket-makrûn ve ferve-i samûr müstevcibi's-sürûr ve hançer-i süreyyâ-peyker vukûunda iktizâ eden resmidir	96
49 — Defter-i donanma-yı hümâyûn	97
50 — Tahta kapu verâsında ilbâs olunacak hil'atlar	102
51 — Dolmabahçe'de huzûr-i sadr-ı a'zamide iksâ buyurulacak ferve-i samûr ve ilbâs olunacak ilbâslar	102
52 — Âmeden-i donanma-yı hümâyûn	106
53 — Mürûr-i donanma-yı hümâyûn	107
54 — Yevm-i merkûmda vezîr-i mükerrerem kaptan paşa hazretleri tersâne-i âmireye teşriflerinde icrâ olunacak resmidir.	109
55 — İlbas olunan hil'atlar an hazine-i paşa-yı müşârun ileyh	109
56 — Şevketlü mehâbetlü Sultan Selim Hân Sâlis efendimizin cûlûs-i hümâyûnları. 11 Ramazan sene 1203 yevm-i salı	110
57 — İrtihâl-i vâlide sultan-ı mağfiret-nişân. Fi. 17. Receb. 1152	117
58 — Resm-i vefât-ı kerime-i pâdişâh-ı âlem-penâh der Enderûn	120
59 — Tertib-i alây-ı vefât-ı sultân der Enderûn	122
60 — Vefât-ı hanım sultan	123
61 — Vefât-ı kadın-ı hazret-i şehriyâri. Fi 2 safer 1178	124
62 — Vefât-ı ağa-yı Dâru's-se'âde. Fi 2 Safer 1206	125
63 — İrtihâl-i sadr-ı a'zâm ve şeyhu'l-islâm efendi	125
64 — Cevâiz ve rettib-i menâsıb-ı divâniyyedir ki sâd u kâf ve dâl ve râ alâ merâtibihim sadr-ı a'zâm ve kethüdâ bey ve da'vet ve ruus cevâizine işârettir.	127
65 — Merâtib-ı ağayân dergâh-ı âli	130
66 — Müceddeden olduklarında ve ibkâ olunduklarında hil'at ilbâs olunub mu'âyede-i hümâyûna gelmesi mu'tâd olmyânlar	131
67 — Şevvâl sene 211 tarihinde âsitânede mukim Rusyalu devletinin orta elçisi bu def'a elçiliği teceddüd etmekle gerek Bâb-ı âlide ve gerek Divân-ı hümâyûnda ilbâs olunan (hil'atlar)	132

- 68 — Şevval 215 tarihinde üç-dört seneden beru âsitânedede mu-
kim iken bu def'a elçiliği teceddüd eyleyen Rusya devleti-
nin orta elçisine bâirâde-i seniyye gerek Divân-ı hümâ-
yûn'da ve gerek Bâb-ı âli'de iksâ kılınan hil'atler . . . 133
- 69 — Fi 29 Receb 215 tarihinde Rusya devletinin âsitânedede mu-
kim orta elçisi devleti tarafından vürüd eden tasdik-nâme
mübâdelesi için Bâb-ı âli(ye) geldikte ilbâs ve iksâ olu-
nan (hil'atler) . . . 134
- 70 — Fi 8 Şevval sene 217 tarihinde âsitânedede ikâmet etmek üz-
re Rusya devletinin vürüd eden orta elçisine bâirâde-i se-
niyye gerek Divân-ı hümâyûnda ve gerek Bâb-ı âlide iksâ
kılınan (hil'atler) . . . 134
- 71 — 28 Cemâziyye'l-âhir sene 217 derse'âdette ikâmet etmek
üzere Nemçe devleti tarafından vürüd eden orta elçisine
ilbâs ve iksâ olunan (hil'atler) . . . 135
- 73 — Bu def'a Nemçe devleti tarafından fevka'l-âde orta elçisi
Hebrut nâm elçi resmen Bâb-ı âliye getirilib Toskana düka-
sına götürmek için nâme-i hümâyûnu ve metub-i âsafi
teslimi için huzûr-i âsafide ilbâs kılınan (hil'atler) . . . 136
- 74 — Bu def'a Büyük İspanya derse'âdete vürüd eden orta elçi-
si resmen mektubunu teslim için Bâb-ı âliye ve nâmesini
teslim için Divân-ı hümâyûna gittikde ilbâs kılınan (hil-
atler). Fi 28 safer 316 . . . 136
- 75 — Felemenk tarafından derse'âdette ikâmet elçisi vilâyeti
cânibine me'zûnen avdet etmesi için vedâ zımmında bi-
lâresm Bâb-ı âliye geldiğinde taltif zımmında huzûr-i
âsafânede ilbâs kılınan (hil'atler). Fi 17 sene 208 . . . 137
- 76 — Fi 7 Rebiü'l-evvel sene 209 tarihinde der'aliyyeye vürüd
eden fevka'l-âde İngiltere orta elçisine gerek Bâb-ı âlide
ve gerek Divân-ı hümâyûnda ilbâs ve iksâ kılınan (hil'-
atler) . . . 137
- 77 — Yirmi seneden mütecâviz derse'âdete vürüd eden İngilte-
re Baylosu Enzeli vedâ zımmında bilâ resm kendü takı-
mıyla Bâb-ı âliye geldikte mücerred taltif zımmında hu-
zûrda iksâ olunan (hil'atler) . . . 138
- 78 — Fi 25 Cemâziyye'l-âhir sene 214 tarihinde devlet-i aliyye
ile İngiltere devleti beyninde müceddeden akd-i ittifâk
ve mübâdele-i tasdik-nâme olacak olmakla gerek Divân-ı
hümâyûnda ve gerek Bâb-ı âlide fevka'l-âde vürüd eden
büyük elçisine iksâ olunan (hil'atler) . . . 138

- 79 — Elçi-yi mersûm gittikten sonra zikrolunan mübârek tasdik-nâmede ibrâz eyledikleri hüsn-i hizmetleri mukâbilinde kahve resmi ba'de'l-icrâ iksâ kılınan (hil'atler) . . . 139
- 80 — İngiltere devleti tarafından bundan akdem fi 25 Cemâziyye'l-âhir sene 214 tarihinde büyük elçilik ile vürûd ve orta elçilik ile ikâmet üzere olan elçi beyin 28 Cemâziyye'l-evvel sene 216 tarihinde Divân-ı hümâyûna yine büyük elçiliği ile gelmesi husûsuna irâde-i seniyye te'allûk etmekle yevm-i mezkûrde Divân-ı hümâyûnda iksâ kılınan (hil'atler) . . . 139
- 81 — Derse'âdette ikâmet üzere olan İngilterelünün fevka'l-âde orta elçisi bilâ mektûb teşekkür zimmında resmen Bâb-ı âliye gelmesi husûsunda irâde-i aliyye te'allûk etmekle ilbâs ve iksâ kılınan (hil'atler). Fi 9 Receb 216 . . . 141
- 82 — Derse'âdette ikâmet üzere bu def'a vürûd eden İngiltere devletinin büyük elçisi gerek Divân-ı hümâyûn ve gerek Bâb-ı âliye geldükde iksâ kılınan (hil'atler) . . . 140
- 82 — İngilterelülün Generali bâirâde-i aliyye bilâresm Bâb-ı âliye gelmekle avdetinde ilbâs ve iksâ kılınan (hil'atler). Fi 3 Muharrem sene 215 . . . 140
- 83 — Derse'âdette ikâmet üzere olan İngilterelünün fevkâ'l-âde orta elçisi bilâ mektûb teşekkür zimmında resmen Bâb-ı âliye gelmesi husûsunda irâde-i aleyye te'allûk etmekle ilbâs ve iksâ kılınan (hil'atler) Fi 9 Receb 216 . . 141
- 84 — Fi 20 Cemâziyye'l-evvel sene 209 tarihinde Fransa cumhuri tarafından vürûd eden orta elçisine gerek Divân-ı hümâyûnda ve gerek Bâb-ı âlide iksâ olunan (hil'atler) . 141
- 85 — Akib-i musâlahada olarak Fransa cumhûri tarafından vürûd eden büyük elçisi resmen Bâb-ı âliye ve Divân-ı hümâyûna geldikte iksâ olunan (hil'atler) . . . 142
- 86 — Fi gurre-i cemâziyye'l-âhir sene 220 tarihinde İngiltere büyük elçisi gerek Divân ve gerek Bâb-ı âlide iksâ kılınan (hil'atler) . . . 142
- 87 — Fi 9 Şevvâl sene 220 Rusya devletinin orta elçisi tasdik-nâme mübâdelesi için târih-i mezkûrde resmen Bâb-ı âliye geldikte iksâ ve ilbâs kılınan (hil'atler) . . . 142
- 88 — Resm-i mezkûrün icrâ ve ifâsından sonra ibrâz eyledikleri hüsn-i hizmetleri mukâbili huzurda kahve resmi icrâsiyle ilbâs olunan (hil'atler) . . . 143

- 89 — Fi 23 Cemâziyye'l-âhir sene 221 tarihinde der'aliyyede ikâmet etmek üzere Fransa devleti tarafından vürüd eden büyük elçisine gerek Divân-ı hümâyûn ve gerek Bâb-i âlide iksâ kılınan (hil'atler) 143
- 90 — Fi 26 Şevvâl sene 221 İspanya tarafından vürüd eden orta elçisi Bâb-ı âliye ve gerek Divân-ı hümâyûna geldikte iksâ kılınan (hil'atler) 144
- 91 — Fi 16 Şevval sene 222 tarihinde Saksonya devleti tarafından maslahatgüzârlık ile vürüd eden beye ancak Bâb-ı âlide iksâ olunan (hil'atler) 144

UMÛMÎ İNDEKS

A

- Abdü'l-hamid Hân** (I. Abdü'l-hamid Hân, vef. 1789), 111.
- Ağa babası** (Bevvâbân-ı sūfiyân-ı kule), Harem kapıcılarının başı, 26, 75, 124.
- Ağa bahçesi** : Topkapı Sarayı'ndaki bahçelerden biri, 124.
- Ağayân-ı âsafi** : Sadr-ı azam kapısındaki ağalar, 34, 35, 78, 82.
- Ağayân-ı enderun** : İç ağaları, kapu ağası, hazinedârbaşı, kilercibaşı ve saray ağasından müteşekkil ağalar, 12.
- Ağayân-ı hazinedâr** : Sarayda bulunan iç ve dış hazinelerin ağaları 26.
- Ağa-yı kalafâti** : Kalafatçıların başı, 105.
- Ağa-yı kapu çavuşu** : Kapı çavuşlarının başı 105.
- Ağa-yı mânde** : Kapıkulu askerlerinden olup, ihtiyarlık, hastalık ve-yâ sakatlık gibi sebeplerden dolayı sefere gidemeyen kimselerin defterlerini tutan kimse 105.
- Ağa-yı ser-kiler-i enderûn-i hümâyûn**, 10.
- Ahmed Âtîf Efendi** (Reisü'l-küttâb), 139.
- Ahmed Vâsîf Efendi** (Reisü'l-küttâb, vef. 1221/1806), 143.
- Ahur kethudâsı** (Ahır kâhyası), 22, 23.
- Ak ağalar** : Osmanlı saraylarında istihdâm olunan hadım ağalar. Zenci ve habeşi olanlara «harem ağaları», beyâz ırka mensûb olanlara «ak ağalar» denirdi. 21, 22, 43.
- Akbaşı**: Ak ağaların başı, bâbu's-se'âde ağası, 85.
- Akçe**: Osmanlı Devleti'nin ilk devirlerinden 1687 tarihine kadar kullanılan gümüş para, 60, 67, 72. **Beyâz akçe**: Ayarı tam akçe, 8. **Çil akçe**: yeni akçe, 86.
- Akkâm başı**: Hacca sürre-i hümâyûn ile giden hademelerin başı. 59.
- Alay başçavuşu**, 58. 82.

Alay köşkü: Topkapı Sarayı'nın Soğuk Çeşme kapısının solunda ve bugün Gülhâne Parkı'nın Adli Tıp karşısındaki köşesinde bulunan köşk, 24, 68.

Alkış: Osmanlı sultanlarının tahta oturup kalkmaları, ata binip inmeleri ve bayram törenleri gibi merâsimler sırasında yapılan duâ ve övgü. Divân çavuşları pâdişâhı, alay çavuşları da sadr-ı 'azâmı alkışlardı, 50, 51, 52, 54, 58, 81, 97, 98, 100, 101, 113, 114, 115, 117

Âmedi Efendi: Âmedi kalemi şefi, 56.

Anadolu kâdi-askeri, bk. Kâdi-asker.

Anadolu muhâsebeciliği: Erzurum'dan başka Anadolu kalelerinin masraflarına âid yıllık muhâsebenin görüldüğü yer olup Bâb-ı âsafî'nin hazine dâiresine bağlı idi, 128.

Anadolu muhâsebesi, 41.

Anadolu muhâsebecisi, 46, 68.

Arabacıbaşı ağa: Top arabacıları ocağının en büyük ağası, 3, 8, 14, 16, 28, 32, 111, 117, 121, 123, 126.

Arabacıbaşı ağa ocaklusu, 114, 117.

Arabacıbaşılık, 131.

Arpa emâneti: Saray ahırlarına mahsûs ot, arpa vesâir yemleri teminle vazifeli dâire. Başında arpa emini bulunurdu, 128.

Arslan-hâne: Topkapı Sarayı'nda Sofa Köşkü ile Arz Odası arasında bulunan bir oda, 111.

Arz kapusu: Arz Odası'nın kapısı, 76.

Arz odası: Osmanlı sultanlarının arz günlerinde sadr-ı 'azâm ile Divân-ı hümayûn erkânını kabul ettiği oda, 15, 28, 31, 32, 35, 36, 37, 38, 40, 41, 42, 43, 44, 56, 58, 60, 69, 74, 79, 80, 92, 93, 95, 97, 107, 116.

Âsâ, 39, 41, 72, 75, 99, 101.

Âsafî, âsafâne, 5, 6, 13, 14, 26, 27, 37, 64, 96, 97, 98.

Asesbaşı: Şehrin inzibat ve âsâyîşiyle vazifeli yeniçeri ocağı mensubu kimse, 87, 133.

At meydanı: İstanbul'da Sultan ahmed meydanı, 53.

At-oğlanları: Sarayın iç ve dış ahırları ile diğer dış ahırlarda hizmet eden saray seyisleri, 31.

Atlas florentin: Floransa'da dokunan atlas kumaş, 25.

Avlonya maa Ağriboz mukataacılığı, 130.

Ayasofya câmii, 15, 51, 115, 121, İmâreti, 55, Kâtibi, 45. Mütevellisi, 8. Şeyhi, 6. 37, 126.

Aynu'l-hayât Hanım: III. Mustafa'nın hanımı. (Vef. 1178/1764), 124.

B

Bâb-ı âli: Paşa Kapusu'na I. Abdu'l-hamid devrinden itibaren verilen

- ad, 26, 27, 28, 33, 42, 45, 111, 132, 134, 135, 136, 137, 138, 140, 141, 142, 143, 144. Bâb-ı âsafî, 42, 60, 61, 63, 65, 67, 82, 96, 107, 117, 126.
- Bâb-ı hümâyûn: Topkapı Sarayı'nın birinci kapısı. Üçüncü Ahmed Çeşmesi karşısında, 4, 15, 24, 55, 68, 77, 82, 83, 84.
- Bâb-ı muallâ : İstanbul'da Fâtih Camii'nin Tabhâne tarafındaki giriş kapısı, 126.
- Bâbu's-se'âde: Topkapı Sarayı'nın üçüncü kapısı. «Arz Kapısı», «Taht kapısı» da denir, 14, 15, 16, 17, 43, 53, 55, 70, 73, 74, 75, 76, 77, 80, 81, 84, 85, 86, 89, 90, 92, 93, 95, 113, 116, 122.
- Bâbu's-se'âde ağası: Ak ağaların başı, kapu ağası, bk. Ak ağalar, 15, 17, 21, 23, 24, 47, 48, 51, 112, 113, 117.
- Bahçekapu: İstanbul'da Eminönü'nde bir semt. Yenicami ile postahâne arasında, 24.
- Bağdat, 67.
- Bağdat kapı kethudâsı, 67.
- Bağl, bağı-gir, bağı-girler, 7, 35, 57, 82, 99, 127.
- Baltacılar kethudâsı ağa: Zülüflü baltacıların başında bulunan ağa, 65, 66, 67.
- Basra, 67.
- Başbaki-kulu ağa: Osmanlı mâliye teşkilâtının birinci derecede tahsil memuru. bir adı da «sergulâm-ı bâki» dir, 16, 20, 56, 78, 83.
- Başbaki kulluğu, 129, 131.
- Başçavuş: Yeniçeri ocağının ağa bölüklerinden beşinci bölüğün komutanı ve bütün ocağın başçavuşu, 4, 65.
- Başçavuşân-ı marangoz, 105.
- Başdefterdâr: Osmanlı mâliye teşkilâtının âmiri. «Şikk-ı evvel defterdârı» ve «Rumeli defterdârı» da denir. 87.
- Başkapucubaşı ağa: Osmanlı saraylarında hizmet eden kapıcıların âmirine «kapucubaşı», kapucubaşılardan en kâdemlilerine de başkapucubaşı denirdi, 2, 19, 61, 62.
- Başmuhâsebeci: Osmanlı mâliye hesaplarını kontrolle vazifeli kâlemlerin bağı bulunduğû dâirenin âmiri. «Muhâsebe-i evvel» de denirdi, 68, 83, 118.
- Başmuhâsebecilik, 127.
- Başmukâtaacılık: Hazîneye âid herhangi bir gelirin belirli bir karşılıkla iltizâma verilmesine mukâtaa denilir. Ahyolu, İbrail, İsakçı, Maçın, Tulca ve Tuna kenarlarındaki iskele ve tuzlaların mukataa hesaplarına bakan dâireye başmukataa denilmekteydi, 130.
- Başsirkâtibi: Pâdişahın husûsî yazıcılarının âmiri, 142.

- Başsilâhşör ağa: Yeniçeri ocağı zâbitlerinden olan silâhşörlerin başı, 58.
- Baştarde: Buharlı gemilerden önce Osmanlıların kullandıkları harp gemilerinden biri, 108, 109.
- Baştarde-i hümâyûn kapudanı, 104.
- Paştarde-i hümâyûn Paşa : Padişâhlara mahsûs baştardelerin kap-tanpaşası, 102.
- Baştercüman: Divân-ı hümâyûn tercümanlarından en kıdemlisi ve tercümanların âmiri, 140, 142.
- Başyazıcı: Hazine-i hümâyûndaki dört yazıcının birincisi, 71.
- Bayurhûb: 141.
- Beksimetcibaşı ağa: Ordunun peksimetlerini hazırlayanların âmiri, 103.
- Bevvâbın kitâbeti: Saray kapıcılarının kitâbeti, 130.
- Beyâz akçe: Bk. Akçe.
- Beyâz atlas üst, 64, 68.
- Beyâz çuha, 34.
- Beyâz sof, 33.
- Beyâz üst, 38, 40, 41, 45.
- Beylikci efendi: Divân-ı hümâyûn kaleminin şefi, 156.
- Bey-zâdegân, 132, 133, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143.
- Biçkıcıbaşı: Tersânede biçki ile ağaç yaranların âmiri, 106.
- Bilâl Ağa : (Saru's-s'âde ağası), 125.
- Binek taşı, seng-i rikâb, 35, 36, 54, 55, 60, 82.
- Boğdan voyvodası, 67.
- Bol yenli samur kürk: Bk. Kürk.
- Bostancıbaşı ağa: Osmanlı saraylarının içinde ve dışındaki pâdişâh-lara âid bahçe, bağ ve bostanlara bakan bostancıların âmiri, 4, 15, 17, 30, 34, 84, 87, 98, 99, 100, 101, 130.
- Bostancılar odabaşısı ağa: Bostancı kışlasının âmiri ve bostancı başı ağanın hükûmet nezdindeki temsilcisi, bostancılar kethüdâsı, 63, 87, 99, 107, 112, 120.
- Bostancılar mumcusu: Yeniçeri ocağına bağlı ve suçluları tutmakla vazifeli memurlar, 57.
- Boyama : Boyanmış tûlbent, 20.
- Boyar : Rumen asil-zâdesi, 67.
- Bölük ağaları : Altı adet kapıkulu süvarisi bölüğünün ağaları, 90.
- Bölükân-ı erbaa ağası: Kapıkulu süvâri bölüklerinden son dört bölüğün ağaları. Bu bölükler şunlardır : Sağ ülûfeciler, sol ülûfeciler, sağ garipler, sol garipler, 3, 4, 31, 38, 46, 50, 61, 74, 94, 124.

- Bölükân-ı erbaa ocağı, 39, 47, 50.
Bölük çorbacıları: Yeniçeri ocağının cemaat ortaları ile ağa bölükleri subayları, 52, 56.
Bölüklü kürk: Bk. Kürk.
Bölüklü samur kürk: Bk. Kürk.
Bölüklü serâsker kürk: Bk. Kürk.
Buhur, 6, 11, 20, 26, 35, 60, 68, 89, 100, 107.
Buhurcubaşı: Merâsimlerde buhur yakan buhurcuların başı, 26.
Buhûrdân, 5, 36, 122.
Burgucubaşı: Tersânede burgu ile iş yapanların başı, 106.
Burgucu sâni, 106.
Bursa mukataacılığı, 130.
Büyük İspanya orta elçisi, 136.
Büyük kale tezkireciliği, 130.
Büyük oda: Enderun odalarından biri, 109.
Büyük rûz-nâmçesi: Bâb-ı defterinin hazine-i âmire dâiresinin âmiri, 127.
Büyük tezkireci efendi: Bâb-ı âlinin büyük memuriyetlerinden biri olup, divân toplantılarında arzuhalleri küçük tezkireci ile birlikte nöbetleşe okuyan kimse. Bir adı da «Tezkireci-i evvel» dir, 39.

C

- Câbi-i buhûri: Mekke ve Medine'de yakılacak buhurların vakfının tahsildarı, 26.
Câmi-i şerif, 33, 52, 54, 63, 83.
Cebecibaşı ağa: Cebeci ocağının âmiri, 3, 8, 14, 16, 26, 32, 38, 39, 46, 51, 61, 62, 83, 90, 91, 111, 117, 118, 121, 123, 126.
Cebecibaşı ağa ocaklıları, 114, 117.
Cebecibaşı halifesi: Cebecibaşı vekili, 32.
Cebecibaşılık, 131.
Cebeci çavuşları: Merâsim günlerinde ve divân toplantılarında Divân-ı hümâyûn'a gelen devlet erkânını bekleyip merâsim ve teşrifât dâiresinde karşılamakla vazifeli çavuşlar, 83.
Cebeci çorbacıları: Cebeci subayları, 83, 84.
Cebeci kâtibi, 32.
Cebeciler kethüdâsı, 32, 83.
Cebeciler kitâbeti, 130.
Cebeci kullukçuları, 83.
Cebeci neferâtı, 84.
Cenerâl (general), 140.
Cizye başbaki kulu ağa: Cizye muâmelelerinin teftişine memur ağa, 16, 56, 78, 122.

Cizye başbaki kulluğu, 131.
Cizye muhâsebeciliği, 128.
Cülûs-i hümâyûn, 115.

Ç

Çakırbaşı ağa: Rikâb ağalarının başı, 61, 62.
Çalıcı mehterbaşı ağa, 58.
Çaşnigirbaşı ağa: Sofra hizmetlerini gören çaşnigirlerin başı, 48, 88.
Çaşnigirân, 46.
Çavuşbaşı ağa: Divân-ı hümâyûn çavuşlarının âmiri, 2, 4, 5, 7, 8, 14, 16, 29, 33, 34, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 49, 51, 52, 55, 56, 60, 61, 62, 69, 70, 71, 72, 73, 75, 76, 77, 80, 87, 90, 91, 94, 96, 98, 99, 100, 101, 107, 113, 117, 118, 121, 123, 124.
Çavuşbaşılık, 130.
Çavuşbaşı ağa ocakluları, 94.
Çavuşbaşı ağa ocağı zâbitânı, 42.
Çavuş gediklülere, gedikli çavuşân, 34, 42, 43.
Çavuşlar, 43, 87, 94, 118.
Çavuşlar duâcısı ağa, 34, 35, 38, 43, 69, 70, 132.
Çavuşlar emini ağa: Divân-ı hümâyûn çavuşlarının âmirlerinden biri, 16, 34, 35, 42, 43, 71, 78, 81, 100, 122, 132.
Çavuşân-ı alay, 58.
Çavuşân-ı divân-ı hümâyûn, 2, 5, 14, 34, 38, 40, 42, 52, 54, 62, 81, 100, 108, 111, 117, 122, 126.
Çavuşlar kâtibi efendi, 16, 34, 35, 42, 43, 71, 78, 81, 100, 122, 132.
Çekdiri beyi : Çekdiri adı verilen gemilerin idârecisi, 24.
Çekdirme sefinesi : Tek direkli, acevele serenli, gargarılı biranda yelkeni ile bir gayba ve floku bulunan teneke, 19.
Çergeci çuhadarı : Yeniçeri ocağını teşkil eden 196 ortadan onyedinci cemaatin çuhadarı, 13.
Çergeci tatarı : Yeniçeri ocağını teşkil eden 196 ortadan onyedinci cemaatta haberci olarak kullanılan tatarlar, 13.
Çerkesi flar, 52.
Çorbacı ağa : Kapıkulu ocaklarına mahreç olan 31 bölüklü acemi ocağının âmiri, 133.
Çuha, 60, 82; dolama, 82; ferâce, 9, 34, 38, 43, 82, 99.
Çuhadar ağa: Enderundaki hâs odaya mensûb ağalardan üçüncüsü, 13, 53, 66,
Çuhadar-ı bâb-ı hazret-i kaptân paşa, 104.
Çuhadar-ı bâb-ı emîn-i tersâne, 104.
Çuhadârân-ı çavuşbaşı ağa odası, 31.

Çuhaya dühte a'lâ sırt samur kürk: Bk. Kürk.
Çuhaya dühte kubur paça samur kürk: Bk. Kürk.
Çuhaya dühte sırt samur kürk: Bk. Kürk.
Çuhaya dühte erkân sırt samur kürk: Bk. Kürk.
Çuhaya dühte kontoş paça samur kürk: Bk. Kürk.
Çuhaya dühte kontoş samur kürk: Bk. Kürk.
Çuhaya dühte kontoş paça samur kerrâke hil'at, 143.

D

Darphâne, 124.

Dâru's-se'âde, 25.

Dâru's-se'âde ağası : Sarayda bulunan harem ağalarının en büyüğü,
7, 9, 18, 19, 22, 23, 24, 26, 28, 29, 55, 56, 65, 66, 98, 99, 100, 107, 108,
112, 116, 117, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125.

Dâru's-se'âde ağası kâtibi : Dâru's-se'âde ağası yazıcısının emrinde
bulunan memurlardan her biri, 6, 44.

Dâru's-se'âde ağası yazıcısı : Dâru's-se'âde ağasının yazı işlerini gö-
ren ve Haremeyn vakıflarına âid işlere bakan memur, 121, 124.

Defterdâr efendi : Osmanlı mâliye işlerinin başındaki memur, 2, 3,
7, 8, 14, 16, 18, 19, 20, 28, 40, 49, 52, 56, 61, 62, 65, 69, 70, 72, 74, 75,
76, 77, 80, 83, 84, 85, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 98, 101, 111, 114, 115, 117,
118, 120, 121, 122, 123, 126.

Defter emini efendi : Defterhânenin en büyük âmiri, 2, 3, 7, 8, 28, 32,
52, 61, 70, 83, 84, 91, 117, 118, 124.

Defter emâneti, 127.

Defter kethüdâsı efendi, 110.

Defterdâr paşa, 86.

Defter-i rûz-nâmçe, 74.

Defter-i teşrifât, 13, 16.

Delibaşı ağa: XV. asır sonlarında Rumeli'de teşkil olunan bir nevi
hafif suvari birliğinin âmiri, 59, 115.

Delil : Hac farızasının ifâsı sırasında hacılara rehberlik eden kimse,
59.

Dergâh-ı âli kapucubaşısı ağa. Bk. Kapucubaşı ağa.

Dergâh-ı âli kapucuları, 90.

Derici-i divân-ı hümayûn, 79.

Derse'âdet : İstanbul, 117, 136, 138, 140, 141.

Destâr: Sarık, imâme, 19, 23, 94, 121.

Destâr-ı âdi, 21, 22, 33, 35, 37, 40, 56, 57, 58, 65, 66, 99, 101, 111, 114,
115, 116, 127.

Devlet-i aliyye-yi osmâniyye, 1.

- Divân-ı hümâyûn, 84, 93, 94, 132, 133, 134, 135, 137, 140, 143, 144.
- Divân-ı hümâyûn, 9, 32, 35, 37, 38, 40, 41, 57, 58, 59, 69, 72, 73, 75, 76, 77, 79, 80, 81, 82, 83, 90, 91, 109, 117, 121, 136.
- Divân kalemi, 38, 40, 41.
- Divân-ı humâyûn tercümânı, 72, 75, 76, 80, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 140, 141, 142, 143, 144.
- Divân bisâtlu esb, 3, 4, 5, 19, 23, 42, 43, 60, 66, 82, 119, 124.
- Divân çavuşları, 23, 101.
- Divân odaları, 19, 65.
- Divân rahtlu esb, 3, 45, 124.
- Divân rahtlu ve abâyılı esb, 33.
- Divânhânci : Divânın hizmetlerine bakan kimse, 59.
- Divânhâne başçavuşu, 110.
- Divânhâne imâmı, 59.
- Divânhâne kapusu, 90, 96.
- Divânhâne müezzini, 59.
- Divitdâr efendi : Vezirlerle ileri gelen devlet erkânının hokka, kalem ve diğer yazı âletlerini muhâfaza eden ve dikte ettirilen yazı-ları yazan kimse, 86.
- Divit odası : Divânhanenin bitişiğindeki sadrazamın husûsî kalem odası, 45, 71, 77, 113, 115.
- Dolmabahçe : İstanbul'daki dolmabahçe sarayı, 101, 102.
- Donanma-yı hümâyûn, 97, 106, 107, 108.
- Donanma baş ağası : Donanma-yı hümâyûn ağalarının başı, 110.

E

- Eflak, 67.
- Eflak kapu kethüdâsı, 67.
- Eimme-i kubbe-i hümâyûn, 19, 20, 22, 23.
- Elbise-i divânî, 39, 40, 42, 64.
- Elvan hil'at, 10.
- Elvan soft, 25.
- Emin-i defter-i tersâne : Tersâne ve bütün harp gemilerinin vâridât ve masraf defterleriyle, inşaat, tamirât, alım-satım işlerine ba-kan, depo ve malzemeleri kontrol eden ve tersâne hazinesinin âmiri olan kimse, 103.
- Enderun ağaları : Osmanlı saraylarında pâdişaha hizmet eden ağa-lar, iç ağalar, 58.
- Enderûn-i hümâyûn : Osmanlı saraylarında pâdişâh ve haremın bu-lunduğu bölüm, 14, 17, 20, 26, 27, 28, 52, 111, 112, 120, 125.

Enderûn-i hümayûn hademesi, 17.

Erkân kürk. Bk. Kürk.

Erkân sırt samur kürk : Bk. Kürk.

Es'ad Efendi : (Sahhâflar şeyhi-zâde, Vef. 1848.), 1.

Esb, esbler, 9, 17, 23, 34, 35, 54, 65, 76, 77, 82, 84, 97, 106.

Eski divânhâne : Topkapı sarayında Kanûni Sultan Süleyman tarafından yaptırılan divânhânedен evvel onun yanında bulunan divân yeri, 43, 44, 47, 49, 70, 71, 74, 86, 88, 89.

Eski odalar İstanbul'un fethinden sonra bugünkü şehzâde câmiinin yerinde Yeniçeriler için yapılmış olan kışla, 33.

Ekmekçibaşı : Sarayda harcanan ekmekleri hazırlayanların âmiri, 88, 91.

Etmekçibaşılık, 131.

F

Fâtih kütüphânesi: İstanbul'daki Fâtih Mehmed II câmiinin önünde ve sultanın türbesinin yanındaki kütüphâne, 126, 127.

Fâtihâ (sûre), 122.

Ferâce : 1848'den sonra ilmiye mensublarının giydikleri bol yenli uzun üst elbise. «Biniş» de denilen bu elbiseyi Tanzimâttan evvel sarayın bazı ileri gelenleri de giyerdi, 3, 4, 5, 6, 8, 18, 19, 21, 23, 35, 36, 37, 38, 56, 57, 58, 118, 119, 121, 124,

Ferâce kürk : Bk. Kürk.

Ferâce sincap kürk: Bk. Kürk.

Ferâce sof : Yün ferâce, 33, 36.

Ferve-i beyzâ : Şeyhu'l-islâmın elbisesi olan beyaz kürk, 64, 100, 112, 113, 115, 116.

Ferve-i samur: Samur kürk kaplanmış elbise, 24.

Fıstıki atlas üst, 22.

Feth-i şerif (Feth sûresi), 5, 70, 71, 86.

Fetvâ emini efendi: Şeyhu'l-islâm kapısındaki fetvâhânenin başında bulunan zât, 33.

Felemenk elçisi, 137.

Filar : Sarayda giyilen hafif ökçeli, terliğe benzer bir cins ayakkabı. Büyükçe yazma mendil, 23.

Fodla : Ramazan pidelerine benzer bir cins ekmek, 70.

Fransa devleti, 143.

G

Galebe divânı : Kapukulu ocaklarına ulûfe tevzii ve elçilerin kabûlü dolayısıyla toplanan fevkalâde divân, ulûfe divânı, 86, 92, 93, 95.

Gedikli müteferrikagân : Fertleri belli ve değişmez sayıda olan toplulukta vazife görenler. Hudut gediklileri, esnâf gediklileri gibi. Muhtelif hizmetlerde kullanılan müteferrikalar başlıca dört gruptu: 1 — Hünkâr müteferrikası. Bunlar sarayın en mümtaz ve şerefli bir hizmetini görürlerdi. 2 — Yeniçeri ocağı müteferrikaları. Bunlar solak ve şikâr bölüklerinde hizmet görürlerdi. 3 — Tersâne müteferrikaları. 4 — Sadrazam, vezirler, beylerbeyi ve ümerânın hizmetinde bulunan müteferrikalar, 34.

Gelibolu baruthânesi, nezâreti, 129.

Gurebâ-yı yemîn ağalığı : Kapıkulu süvâri ocaklarının beşinci bölüğü ağalığı, 131.

Gurebâ-yı yesâr ağalığı : Kapıkulu süvâri ocaklarının altıncı bölüğü ağalığı, 131.

Gurebâ-yı yemîn kitâbeti, 130.

Gülâb ve buhûr resmi, 36.

Gümbaş-yı tersâne : Batan gemileri çıkaran denizcilerin başı, 105.

Gümrük emâneti, 131.

H

Haberci çavuş, 3, 15, 45, 68, 133.

Hâcegân-ı divân-ı hümâyûn, Hâcegân efendiler: Osmanlı devlet teşkilâtında bir rütbe olup, divân-ı hümâyûn ve paşakapusunda bulunan kalemlerin şefleri ile mâliye, kapıkulu ocakları kâtipleri, tersâne emîni, mutfak emîni, darphâne emîni ve teşrifâtçı gibi zevât bu rütbeyi hâizdiler, 8, 21, 28, 32, 36, 40, 41, 44, 47, 49, 52, 54, 61, 62, 70, 73, 76, 77, 83, 84, 94, 111, 114, 116, 117,

Hademe-i birûn : Sarayın dış kısmında hizmet edenler, 58.

Halife-i tabbâhin : Saray aşçılarının vekilleri, 59.

Harem ağaları : Bk. Ak ağalar.

Harem kapusu ; Topkapı sarayında Harem bölümüne açılan kapı, 11, 21, 121.

Haremeyn : Mekke ve Medîne, 19. -Hüddâmı, 21, 23. - Hülefâsı, 3. - Kisedârları, 3, 20 - Muhâsebecisi baş halifesi efendi 20. - Muhâsebeciliği, 128, 130 - Muhâsebecisi, 3, 14, 16, 20, 21, 23, 25, 40. - Mukâtaası, baş halifesi efendi, 20. - Mukâtaacısı 3, 10, 20, 23, 25, 40, 122. - Müfettişi efendi, 3, 9, 14, 16, 20, 21, 23, 25, 40. - Ricâli, 2, 23. - Takımı, 20, 39.

Haseki ağa : Sarayın bir kısım erkek mensubları olan hasekilerin başı, 10, 60, 99, 100, 108.

Hasekiler, 60.

Hâs furun : Saray halkının ekmeklerini pişiren fırın, 52, 54.

- Hâsbahçe kapusu : Sarayın bitişiğindeki bahçenin kapısı, 98, 114.
- Haseneler kapısı : Topkapı sarayında bulunan bir kapının adı olup yazma nüshada «hastalar kapusu» olarak yazılmıştır. 24.
- Hasodabaşı ağa : Enderundaki hasoda koğuşunun âmiri, 15, 17.
- Hatt-ı hümayûn, hatt-ı şerif : Pâdişâhların elyazısı, yazılı emirleri, 73, 96, 97, 117.
- Hayme kethüdâsı, 72.
- Hayme-i hâssa mehterbaşılığı, 131.
- Hazinedâr ağa : Harem ağalarından ve haremin masraflarına bakan kimse, 10, 24,
- Hazinedârbaşı ağa : Enderun koğuşlarından hazine koğuşunun âmiri, 15, 23, 24, 70, 76, 123.
- Hazine-i âsafi : Sadrazam hazinesi, 13.
- Hazine-i hümayûn : Defterdârın idâresindeki devlet hazinesi, 76.
- Hazine-i bâb-ı hümayûn ağa : Ölen kimselerin herhangi bir vesile ile devlete intikâl eden mal ve paralarının muhâfaza edildiği hazinenin âmiri, 79.
- Hazine defteri, 67.
- Hazine kapusu, 70.
- Hazine kâtibi, 66.
- Hazine kethüdâsı ağa : Enderun koğuşlarından hazine koğuşunun ikinci âmiri, 12.
- Hazine vekili ağa : Hazinedâr ağanın vekili, 67.
- Helvahâne-i hâssa : Saray helvahânesi, 70, 86.
- Helvacılar, 124.
- Hırka-ı şerif : Hz. Muhammed'in hırkası. Peygamberimiz bu hırkayı Ka'b b. Zübeyr'e hediye etmişti ki hırka Mısır'ın fethini mütâkib Mekke şerifi tarafından Y. Sultan Selim'e verildi ve getirilerek Topkapı Sarayı'nda Hırka-i şerif odasına konuldu, 14, 18. 111. - Odası : Topkapı sarayında Hz. Muhammed'in hırkasının bulunduğu oda, 16. 112. - Câmii : İstanbul'da Fâtih'te semte adını veren câmi, 18.
- Hil'at, Hil'atlar : Bir cins üst elbise, kaftan, 6, 8, 9, 10, 13, 14, 19, 22, 23, 24, 26, 27, 59, 66, 74, 78, 89, 91, 106, 103, 104, 105, 106, 109, 110, 117, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 144. Hil'at-ı 'alâ, 10, 25, 26, 59, 60, 78, 79. - Hâs sâde, 10, 26, 59, 60. - Hâssul'hâs : En kıymetli kumaştan yapılan hil'at. - Kuşaklık, 10, 24, 25, 26, 76, 79.
- Hocapaşa : İstanbul'da Sirkeci'de bir semt, 24.
- Hulefâ-yı yeniçeriyân, 68.

Humbaracıbaşılık : Humbara denilen harp âletini kullanan kimselere humbaracı denirdi. Humbaracılar, cebeci ocağına bağlı humbaracılar, topçu ocağına bağlı humbaracılar ve kale muhafazalarında bulunan humbaracılar olmak üzere üç kısımdı. Bütün bunlar İstanbul'daki «Humbaracıbaşı» na bağlı idiler, 131.

Hüccâc-ı müslimin: Müslüman hacılar, 13.

Hüccet : Bir hükmü hâvi olsun olmasın kadı tarafından bir hukûkî hâdiseye dâir tanzim olunan vesika, 14.

I

'Yd-i adhâ : Kurban bayramı, 64, 67.

'Yd-i fitr : Ramazan bayramı, 33, 34, 44, 48, 52, 58, 60, 63, 64, 65.

İ

İbrâhim İsmet Efendi (Râif Paşa-zâde), 139.

İj kapı : Topkapı Sarayı'nın üçüncü kapısı olup Enderûn ile Birûn'u biribirinden ayırır. Bu kapıya «Ak ağalar kapısı» da denirdi, 69.

İftar : Ramazan akşamları yemeği, 29, 30.

İkinci divânı : Sadrazam konağında ikinci vakti toplanan divân. Divân-ı hümâyûnda neticelendirilemeyen meseleler salı ve perşembe günlerinin dışında burada görüşülürdü, 43.

İkinci kubbe : Topkapı sarayında bir kubbe, 23.

İkinci selâm taşı : Topkapı sarayında birûn kısmında bir taş. 80.

İkinci vezir : Divân-ı hümâyûnda protokol bakımından sonra sadrazamdan sonra gelen vezir, 88.

İmâm-ı divânhâne-i saray-ı hümâyûn, 115.

İmâm-ı evvel-i sultânî, 16, 116.

İmâm-ı sâni : Pâdişâh'ın ikinci imamı, 16.

İngiltere balyosu, 138.

İngiltere büyük elçisi, 142.

İngiltere devleti, 138, 139, 140, 144.

İngiltere fevkalâde orta elçisi, 137.

İskele (Dolmabahçe iskelesi), 101.

İskele (Yakıköşkü iskelesi), 118.

İskele mangası : İskelede yapılan karşılama merâsimlerinde hazır bulunan manga, 108.

İsmet Bey Efendi (Reisu'l-ulemâ), 143.

İstanbul ağası: İstanbuldaki Acemi ocağının âmiri, 31.

İstanbul baruthânesi nezâreti, 129.

İstanbul kadısı, 2, 12, 14, 50, 61, 111, 114, 116, 118, 120, 121, 122, 123, 126,

İstanbul mukâtaacılığı, 130.

İzze Bey Efendi (âmedi), 143.

K

- Kâdi-askerler, 72, 83, 87, 88, 115. - Anadolu, 30, 40, 48, 61, 93. - Rumeli, 40, 119.
- Kâdi - asker efendi muhızırbaşı, 88.
- Kafes : Selâhatin câmilerdeki hünkâr mahfilinin kafesi, 5.
- Kaftan ağası : Tanzimâttan önce sadrazamın maiyyet memurlarından birinin adı. Teşirât işleriyle meşgul olurdu. Sürrü emini maiyyetinde Hacca giden ve padişahın Mekke şerifi ile başkalarının hil'atları giydirmeye memur olan kimse, 27.
- Kaftanbaşı : Her sene devlet hazinesi için satın alınan kürk, hil'at vesâireyi mübayaaya ve muhafazaya memur kimse, 60.
- Kâğıd-ı birün emâneti : Maliyenin maruzatına mahsus evrak işleriyle uğraşan dâire, 130.
- Kâğıd-ı enderûn emâneti, 130.
- Kahve ve buhur merâsimi, 109.
- Kahvecibaşı ağa : Enderun odalarından hâs odaya mensûb olup padişahın kahvesini hazırlamakla mükellef olan kimse, 25.
- Kahveciler kethüdâsı, 76.
- Kâimmakam paşa : Sadrazam vekili, 11, 12, 13, 18, 29, 64, 111, 112, 113, 114, 118, 119, 125, 126, 127
- Kallâvi : Vezirlere mahsûs, üst tarafı dar kavuk, 3, 4, 24, 33, 35, 36, 37, 38, 40, 41, 42, 56, 64, 68, 99, 100, 114, 115, 116, 118, 124, 100, 101, 102, 106, 107, 108, 112, 113, 114, 115, 116, 126.
- Kalyonlar halifesi efendi : Kalyonlar kâtibinin muâvini, 103.
- Kalyonlar kâtibi : Kalyonlara âid her türlü malzeme ve ihtiyâcın defterini tutan kimse, 102, 110.
- Kalyonlar kitâbeti, 129.
- Kapı ağası : Bk. Bâbu's-se'âde ağası.
- Kapı çavuşları, 57, 68.
- Kapı çavuşbendegân-ı hassa, 14.
- Kapı haseki, 56.
- Kapı kethüdâsı ağa : Osmanlı devletine tâbi prenslik, yabancı devletlerin, eyâlet vâlilerinin, vezirlerin, beylerbeyilerin ve patrikhânenin devlet nezdinde bulunan temsilcilerinin âmiri, 13, 67, 120.
- Kapı kethüdâları : Kapı kethüdâsı ağaya bağlı temsilcileri, 59, 67.
- Kapı oğlanları : Seferlerde tercümanlara muavinlik yapanlar, 134, 144.
- Kapı ricâli : Sadrazam, vezir, eyâlet vâlileri, beylerbeyiler ve ulemâ

- tabakasından olan devlet memurlarının kapılarında hizmet edenler, kapı halkı, 9, 35, 36.
- Kapıcıbaşı ağa : Saray kapıcılarının âmiri, 2, 3, 4, 19, 21, 23, 36, 39, 40, 45, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 69, 76, 77, 83, 84, 90, 94, 94, 111, 114, 117, 118, 121, 123, 124,
- Kapıcıbaşı ağalar sofrası, 44.
- Kapıcılar bölükbaşı, 58.
- Kapıcılar kethüdâsı, ağa : Sarayın bâbu's-se'âdeden başka bütün kapılarını bekleyen kapıcıların âmiri, 15, 17, 32, 35, 36, 37, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 51, 52, 55, 56, 57, 58, 61, 62, 68, 70, 72, 73, 74, 75, 77, 80, 82, 86, 87, 90, 91, 94, 100, 101, 106, 107, 113.
- Kapıcılar kethüdâsı ağa ocaklıları, 94, 114.
- Kapudâne-i hümayûn : Kapudâne ünvanını taşıyan amiralin bindiği gemi, 102, 110.
- Kapudâne-i hümayûn kaptanı, 103.
- Kaptan paşa : Deniz kuvvetleri komutanı, 11, 12, 16, 63, 65, 74, 88, 99,
- Karakulak-ı bostânî ağa : Bostancıbaşı ağanın emrindeki yasakçı ve haberciler, 7, 8, 52, 66, 96, 101.
- Karakulak-ı sadr-ı âli : Sadrazama hizmet eden emir ve haber çavuşları, 67.
- Kârhâneli : Yeniçeri ocağına âid levâzımın imâli için kurulmuş imâlethânedede çalışanlar, 31.
- Kasapbaşılık, 131.
- Kâtib-i barut efendi, 104.
- Kâtib-i bâzar efendi, 59.
- Kâtib-i buzürk efendi, 104.
- Kâtib-i buhûri efendi, 26.
- Kâtib-i icâre efendi (matbû nüshada «icâde» yazılmıştır), 103.
- Kâtib-i lahm efendi, 59.
- Kâtib-i limân efendi, 104.
- Kâtib-i kereste efendi, 103.
- Kâtib-i masraf efendi, 59.
- Kâtib-i mahzen-i çüb efendi : Tersânedeki kereste anbarı efendi kâtibi, 103.
- Kâtib-i mehterân-ı hayme-i hâssa, 79.
- Kâtib-i nân, 59.
- Kâtib-i sâni-i mahzen-i çüb, 103.
- Kâtib-i şalvâr, 23, 43, 52.
- Kâtib-i vekil-i harc, 59.
- Kâtib-i zindân efendi, 103.

Kavânin-i divâniyye, 90.

Kayıkxâne, 119.

Kayık kapucu ağa, 99, 100, 101, 107, 108.

Kefe mukataacılığı, 130.

Kemer rahtlı esb, 5, 119, 121.

Kerrâke hil'at : Yünden yapılan cübbe, 144.

Kethüdâ bey : Sadrazam muvâini, 2, 14, 18, 26, 27, 29, 30, 32, 33, 34,
56, 57, 58, 60, 62, 63, 65, 66, 69, 81, 82, 96, 98, 107, 111, 121,
126.

Kethüdâbey kâtibi, 56, 126.

Kethudâbey kitâbeti, 130.

Kethudâ-yı âhûr, 66.

Kethüdâ-yı bevvâbin ağa : Bk. Kapıcılar kethüdâsı.

Kethüdâ-yı bevvâbinlik, 131.

Kethüdâ-yı çavuşân-ı tersâne, 103.

Kethüdâ-yı kalafâti : Kalafatçıbaşı muâvini, 103.

Kethüdâ-yı marangoz, 105.

Kethüdâ-yı mehterân-ı hâssa, 78.

Kethüdâ-yı teberderân-ı zülflüyân, 10, 25.

Kethüdâ-yı tersâne, 109.

Kırmızı atlas üst, 64.

Kızlar kapusu : Topkapı Sarayı'nda harem kapılarından biri, 66, 67,
88.

Kiler kâtibi, 59.

Kilercibaşı ağa : Osmanlı sarayında iç ağaların büyüklerinden biri,
15, 59, 123.

Kilitci-yi zindân, 105.

Kirec iskelesi : Sirkeçide, bugünkü vapur iskelesinin bulunduğu yer-
deki iskele, 19,24.

Kise, kiseler, 21, 67, 72.

Kisedâr : Saraylıların paralarının hesabını tutan ve onları saklayan
kimse, 3, 11, 28, 36, 37, 38, 44, 56, 57, 60.

Kisedâr-ı teşrifâti, 5, 12, 16, 26, 41, 98, 106, 115.

Koçi : Osmanlılar zamanında kullanılan bir cins at arabası, 65.

Kontoş : Büyük devlet adamlarının giydikleri bir üstlük, 144.

Kontoş paça samur, 142.

Kozak : Muhtelif madenlerden, bazan altından veyâ gümüşten ya-
pılmış yuvarlak kutu. Pâdişâhların gönderdikleri mektuplar
veyâ muâhedelerin sahifeleri kalın ipek kordonla dikilir ve bu
kutunun içinden geçirilerek kutu mumla kapatılırdı, 21.

- Kozbekçi ağa : Bostancı ocağına bağlı hademelerin başı, 99, 100, 124.
- Kubbe altı : Topkapı Sarayı'nda orta kapıdan sonra gelen meydanda ve sol tarafta bulunan Divân-ı hümayûn binâsı, Divân-hâne-i hümayûn. Vezirler burada toplanır ve elçiler burada kabul edilirdi. 88, 90, Bk. Divân-hâne.
- Kubbe-i hümayûn (Kubbe altı), 14, 21, 23, 44, 45, 47, 48, 49, 51, 55, 69, 70, 72, 74, 76, 77, 78, 84, 85, 86, 87, 89, 94, 96, 114, 115, 121.
- Kubbe-i hümayûn kapısı, 21, 55, 65, 73, 75, 77, 80, 81, 85.
- Kubur kakum sevb : Sincap nevinden kediye benzeyen hayvanın postundan yapılmış dar kollu elbise, 142, 144.
- Kubur samur sevb : Samur kürkünden yapılmış elbise, 138.
- Kubur sincap kürk. Bk. Kürk.
- Kulağuz bohçası : Kılavuz bohçası. Hacca gidecek surre-i hümayûn kılavuzunun bohçası, 27.
- Kulağuz çavuş : Kılavuz çavuş. Pâdişâhla sadrazama alaylarda yol açan memur, 23, 34, 81, 122, 132.
- Kul kâtibi efendi : Kul ağası denilen yeniçeri ağasının kâtibi, 103.
- Kul kethudâsı ağa : Yeniçeri ocağının büyük zâbitlerinden biri, 31, 39, 71, 73, 86, 91, 120, 123.
- Kumaş-ı hâre : Menevşeli kumaş, 9.
- Kur'ân-ı azim, 16, 23, 120.
- Kuşçubaşı : Sarayda pâdişâhların şahsına âid yemeklerin piştiği kuşhânede vazifeli iki zülüflü baltacılarından birincisi, 29.
- Kuşçubaşı halifesi : Kuşçubaşı muâvini, 29.
- Küçük evkâf muhâsebeciliği : Sadaka tevliyetleri denilen küçük tevliyetler muhâsebeciliği, 129.
- Küçük ruz-nâmecilik : Hünkâr müteferrikaları ile çasnigir ve ulûfeli kâtiplerin maaşlarının verildiği dâire, 129.
- Küçük tepeli : Divân-ı hümayûn paşalarının giydikleri kavuk, 35.
- Küçük tezkireci efendi : Bâb-ı âlîde yazı işleriyle meşgul olan büyük memurlardan biri, 39.
- Küçük oda : Çavuşbaşı ağanın küçük odası, 42.
- Külâh, 34, 60.
- Kürk : Osmanlılarda resmi üniforma yerinde giyilen üstlük, 3, 4, 5, 19, 21, 89, 96, 97, 102. Bol yenli samur kürk, 116. Bölüklü kürk, 21, 121, Bölüklü samur kürk, 21, 60, 66. Bölüklü serâser kürk, 23. Erkân kürk (sadrâzamların ve vezirlerin giydikleri kürk, 19, 21, 22, 23, 33, 35, 38, 43, 57, 58, 65, 68, 81, 111, 116, 124. Erkân samur kürk, 24, 34, 35, 36, 37, 39, 40, 82, 139, 143, 144, Erkân sırt samur

kürk, 135. Ferâce kürk, 124. Ferâce samur kürk, 135. Ferâce sin-
cap kürk, 27. Muvahhidî kürk, 21, 23, 36, 37, 38, 40, 43, 64. Samur
kürk, 6, 9, 18, 27, Sarı çuhaya dühte erkân sırt samur kürk, 143.
Sarı çuhaya kaplı erkân samur kürk, 137. Serâser dühte bölük-
lü alâ sırt samur kürk, 138. Serâser dühte erkân sırt samur
kürk, 140, 143. Serâsere dühte ibkâ kürk, 43. Serâsere kaplı
erkân sırt alâ samur kürk, 142. Serâser kürk, 91, 92, 94, 100, 101,
108, 112, 116, 126. Şâliye dühte kubur kakum kürk, 141. Şâliye
kaplı kubur kakum kürk, 141. üst kürk, 49, 56, 115.

Kürk odası, 126.

L

Lağımçıbaşılık, 131.

Lâleli çeşme: Lâleli câmii yanında, 124.

Liman reisi, 102, 110.

M

Mâbûd-i hâzûre?, 140.

Ma'cûn, ma'cûnlar, 70, 86.

Mahfil-i hümâyûn: Selâtin câmilerde sultanların namaz kılmaları
için ayrılmış yer, 3, 5, 6, 8, 11, 12, 54.

Mahmil-i şerif devesi : Haremeyne «sürre» adıyla gönderilen para
ve hediyelerin yüklendiği deve. Matbu nüshada «mahfil-i şerif
devesi» şeklinde basılmıştır, 23, 24.

Mâliye defterhânesi, 76.

Mâliye tezkirecisi efendi, 16, 20, 56, 74, 78, 122.

Mâliye tezkireciliği, 129.

Mânde ağası : Kapıkulu askerlerinden ihtiyârlık, hastalık veyâ sakat-
lık sebebiyle sefere gidemeyip İstanbulda kalanların âmiri, 110.

Mânde topçubaşısı, 106.

Maslahât-güzâr, 137.

Masraf-ı şehriyârî kitâbeti, 129.

Mastaba : Kapının iki tarafında oturmaya mahsus yer, 81.

Matbaa-i âmire, 144.

Matbah-ı âmire, 87.

Matbah-ı âmire emini, 17, 74, 88, 89.

Matbah-ı âmire vekilharcı, 89.

Matbah emâneti, 128.

Matbah hademesi, 17.

Matbah takımı, 58.

Medine-i münevvere, 7, 11, 26, 30.

Medine-i münevvere kadısı, 24.

Mehmed Sa'îd Gâlib Efendi (âmedi), 139.

Mehterân, 58.

Mehterbaşı-yı hayme-i sadr-ı âli, hayme mehterbaşısı: Sadrazam çadırının mehterbaşısı, 58, 59, 70, 72, 89.

Mehterhâne-i âmire, mehterhâne-i hüsrevâni : Pâdişahlara âid mehter takımı, 19, 43, 44, 45, 48, 63, 64, 121.

Mehterhâne başı, 57, 88.

Mektüb-i âsafi, 136.

Mektubi efendi, mektubi efendiler : Özel kalem müdürü, 5, 16, 29, 34, 56, 57, 58, 96, 98, 107, 118, 123, 126.

Mektubi efendi hülefâsı, 57.

Mektûbi kalemi : Bâb-ı defterinin kalemlerindedir. 14.

Mekke-i mükerreme, 24, 26. - Kadısı, 24. - pâyelü, 30.

Me'mûr-ı çavuşân-ı divân-ı hümâyûn, 133.

Menâsıb-ı sitte efendiler : Tanzimattan önce altı büyük devlet me'mûruna verilen ad. Bu memurlar şunlardır : Nişancı, defterdâr, reisül-küttâb, defter emini, şikk-ı sâni ve şikk-ı sâlis defterdârları, 52, 53.

Meşâyih-i selâtin efendiler, meşâyih-i selâtin-i 'izâm efendiler, 9, 19, 22, 30, 37, 115, 126.

Mevâcib : Kapıkulu askerlerine senede üç veyâ dört ayda verilen ulûfe, 67.

Mevâlî-i 'izâm : Yüksek pâyelerdeki ulemâ, 2, 3, 7, 28, 62, 114, 115, 116, 117, 124, 125.

Mevkûfâtçılık : Bâb-ı defteri kalemlerinden olan ve doğrudan başdefterdâra bağlı bulunan dâireye mevkûfât kalemi denilirdi. Âmirine de mevkûfâtçı denirdi, 129.

Mevlid-i şerif, 2, 9, 11.

Mevlid-hân, 10, 11.

Mevlid-hân-ı evvel, 6.

Mevlid-hân-ı sâni, 6, 8.

Mevlid-hân-ı sâlis, 8, 12.

Meyyid kapısı: Topkapı Saray'ında bir kapı olup bir adı da koltuk kapıdır. Saraydaki cenâzeler bu kapıdan dışarı çıkarıldığı için bu adı almıştır, 83.

Mısır, 67.

Miftah ağası : Hasodanın altıncı büyük ağası. Miftah gulâmı, anahatar ağası, 66, 67.

Mihrâb, 3, 5, 11, 12, 13.

- Mi'mâr ağa : Resmî dâirelerle, sultanlara mahsus saraylar, câmiler ve diğêr hayır müesseselerinin onarım ve tamirlerini yapan mi'marların âmiri, Mimar başı, 112, 121, 124.
- Mi'mârbaşılık, 131.
- Mi'mâr-ı râbi-i tersâne, 104.
- Mi'mâr-ı sâlis-i tersâne, 104.
- Mi'mâr-ı sâni-i tersâne, 104.
- Mir-ahûr ağa : Sarayda atlara bakan kimselerin âmiri, 58, 66, 82, 114, 120.
- Mir-i âhûr-i sâni ağa, 15, 17, 32, 45, 48, 52, 62, 91, 99, 131.
- Mir-alemlik-i hâssa, 130.
- Mir-i mirân : Beylerbeyi, 16.
- Mirü'l-hâc paşa, 13, 14, 27.
- Mirü'l-hâc paşa çuhadarı, 27.
- Mu'âyede-i âsafî, 60, 61.
- Mu'âyede resmi : Bayramlaşma merâsimi, 113.
- Muhâsebe-i evvel efendi : Baş muhâsebeci, 61, 62.
- Muhâsebe-i haremeyn : Mekke ve Medîne evkâfı muhâsebecisi, 10.
- Muhzır ağa : Yeniçeri ocağının ağa bölüklerinden olup belli bir odası bulunmayan ağa, Bölüğü ile hizada ve seferde vezîr-i 'azâm kâpısında ve onun mahiyetinde bulunurdu, 4, 8, 34, 35, 56, 68, 71, 73, 82, 87, 90, 91, 96, 101, 107.
- Muhzır ağa yazıcısı, 57.
- Mukâbele-i sÛvârî efendi : Tımarların hâsûlâtına göre birlikte atlı muhrip götürmek mecbûriyyetinde olan sipâhilerle zaimlerin kaydını tutan kalemin âmiri, 31.
- Mutahharacı : Kelime olarak temizleyici mânasını ifâde etmektedir. Sarayda, büyük devlet adamlarının konaklarında su döken, leğen ve ibrik işlerine bakan «ibrikdâr» la «mutahharacı» nın aynı kimseler olup olmadığına dâir kaynaklarda malumat bulunamadı, 43, 59.
- Muvahhidi : Bk. Kürk.
- Mücevveze : Ağzı dar, tepesi kırmızı renkte çıkıntılı bir kavuk, 5, 6, 21, 22, 23, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 43, 53, 81, 82, 99, 100, 118, 119, 124, 125.
- Müderresin : Medrese hocaları, 2, 3, 7, 40, 41, 42, 44, 50, 61, 62, 64, 111, 114, 115, 116.
- Müezzin, müezzinân, müezzinler, 22, 23, 45.
- Müezzinbaş : Saray müezzinlerinin başı, 115, 121.
- Müezzin efendi, 39.

Müezzîn-i hâssa : Saray müezzini, 120.

Müezzîn mahfili, 5, 6.

Mühr-i hümayûn : Pâdişâh mührü, 19, 22, 72, 77, 94.

Müjdeciyân, müjdeciler : Saray peykerlerinden olup her sene hicaza giden hacı kâfilesıyla sürenin oraya varıp döndüğünü haber verirdi, 10, 22.

Müjdecibaşı, müjdecibaşı ağalar : Müjdecilerin âmiri, 6, 7, 14.

Müjdecî-i evvel, 14.

Müjdecî-yi sâni, 14.

Münâdiler, 63, 115.

Müslimân takımı : Rusya, Nemçe ve İngiltere elçileri gibi yabancı elçilerle alâkalı merâsimlerde protokolda yer alan ve «müslümanlar takımı» denilen bir grup bulunmakta ise de bunu açıklayan bir kaynağa rastlayamadım, 133, 134, 135, 136, 137, 138.

Müteferrikân, 40, 46, 47.

Mütevelli-i buhûr, 26.

N

Nâka : Dişi deve, 23.

Nakîb efendi, nakîbü'l-eşraf efendi : Osmanlı devleti zamanında seyid ve şeriflerin durumlarıyla alâkadar olan, onların defterlerini tutan kimse, 1, 14, 48, 111, 113, 116, 118, 120, 122, 126.

Nâme-i hümayûn : Pâdişâhlar tarafından İslâm ve hıristiyân hükümdarlarla, Mekke şerifine, Kırım hanına, Erdel kiralına, Eflâk ve Buğdan voyvodalarına, Gürcü ve Dağistan hanlarına gönderilen mektup, 19, 20, 21, 22, 27, 80.

Na's alayı : Cenâze alayı, 116.

Na't-ı nebevî, Na't-ı şerif : Hz. Muhammed'i ögen manzûme, 22, 23.

Nâzır-ı simât: Sofra nâzırı, 59.

Nemçe devleti : Avusturya devleti, 135, 136.

Nemçe orta elçisi, 135.

Nemçe devleti fevkalâde orta elçisi, 136.

Nişâncı efendi : Osmanlı devletinde Divân-ı hümayûn azalarından olup devlet kanunlarını iyi bilen, eski ve yeni kanunlarla şer'i ahkâmı te'lif edebilen, nâme, menşur ve beratların nüsveddelerini hazırlayan, ahitnâme, berat, menşur, nâme ve fermanların başına pâdişâhın tuğrasını çeken yüksek seviyedeki devlet memuru. Tevkii, tuğrâi, muvakki, 2, 3, 7, 8, 18, 19, 20, 21, 28, 32, 52, 61, 62, 70, 71, 72, 74, 77, 83, 84, 87, 89, 90, 91, 117, 118, 124, 127.

O

- Odabaşı ağa : Yeniçeri ocağı zâbitlerinden olup başodabaşından ve oda kethüdâsından sonra gelen zât, 35, 56, 96, 107.
- Oda lalası ağa, 9, 21, 25.
- Ocak ağaları, ocaklar ağaları, 2, 16, 36, 115, 116, 121, 122.
- Ocak imamı efendi : Yeniçeri ocağının imâmı, 31, 46.
- Ocaklu : Yeniçeri ocağı mensubu, 36, 37, 46, 94.
- Ordu ağası : Osmanlı ordusuyla birlikte sefere giden san'at sâhiplerini tedârik eden zât, ordubaşı, 82.
- Ordu-yi hümâyûn, 4.
- Ortakapı : Topkapı Sarayı'nda ikinci kapı. Bâbü's-selâm, 17, 18, 23, 44, 51, 52, 53, 56, 63, 64, 69, 71, 77, 80, 81, 82, 85, 116, 122, 124.
- Otakçı-yı hazret-i şehriyâri : Kapıkulu süvâri bölüklerinden ulûfeciler arasından seçilen en yaşlı üç süvâri, 57.

Ö

- Öd ü anber, 18.
- Örf : Ulemâ sınıfının giydiği büyük kavuk, 21, 23, 36, 40, 50, 64, 113, 114, 115, 118, 124.

P

- Pâdişâh, 9, 12, 21, 22, 51, 120.
- Patrone-i hümâyûn : Osmanlı deniz kuvvetlerinde 1682 senesinden itibaren kullanılan bir tabir olup koramiral gemisi demektir, 102, 110.
- Patrone-i hümâyûn kaptanı, 102.
- Perişâni : Subaşı, asesbaşı, kapıcılar bölükbaşları gibi aşağı derecedeki memurların giydikleri sarık, 8.
- Peşkir ağası : Enderun koğuşlarından Hasoda Koğuşu'nun eskilerinden biri olup pâdişâhın yemek ve peşkirlerini, muhâfaza eden ağa, 7, 8.
- Peykân : Osmanlı postacı sınıfı, 21.
- Peykân-ı hassa ocağı, 51.
- Pilâv ve zerde defteri, 71.
- Piskopos mukâtaacılığı: Gayr-i müslimlerden alınan cizyenin ihâle mu'amelelerine bakan me'mûriyyet, 130.
- Pişkeşçi ağa : Topkapı sarayında Ortakapı kapıcılarının âmiri olup, saraya pâdişâh adına gelen hediyeleri alırdı, 43, 76.
- Piyâde mukâbelecisi efendi : Hazine-i hümâyûna bağlı maliye kalemlerinden olan kapıkulu atlı ve piyâde askerlerinin maaş ve künye kayıtlarını muhâfaza ve hazine esas defteriyle mukâbele eden zât, 69.

Piyâde mukâbeleciliği, 129.

Piyâde solakan, 83.

Post-ı samur, 9, 25.

R

Rahtvân ağası : Rahtvân denilen pâdişâhın mücevherli eğer takımlarına bakanların âmiri, 66.

Rebiülevvel, 2.

Receb'ül-ferd, Receb-i şerif, 18, 125.

Reisül-küttâb efendi : Divân-ı hümâyûn kâtiplerinin âmiri, 2, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 11, 15, 16, 18, 19, 20, 25, 27, 29, 34, 41, 42, 45, 46, 49, 52, 56, 68, 71, 72, 73, 77, 80, 83, 84, 85, 89, 91, 94, 96, 97, 98, 101, 107, 111, 114, 115, 117, 118, 121, 123, 127.

Reisül-küttâb efendi kisedârı efendi : Reisül-küttâbın evrâk muhafızı ve evrâk memuru, 98.

Reis-i tersâne efendi : Tersâne defterhânesinin âmiri, 103.

Reisül-ulemâ : Ulemâdan en yaşlı ve en eski olan kimse, 125.

Ricâl-i bâb : Bk. Kapı ricâli.

Rikâb-ı hümâyûn ağaları : Pâdişâhın atının yanında yürüyenler. Rikâb ağaları, özengi ağaları, 2, 15, 17, 21, 28, 51, 98.

Riyâle-i hümâyûn : Amiral gemisi, Patrone-i hümâyûndan sonra gelirdi, 102, 110.

Riyâle-i hümâyûn kaptanı, 102.

Rumeli kâdi-askeri : Bk. Kâdi-asker.

Rusya devleti, 132, 133, 134.

Rusya orta elçisi, 132, 133, 134.

Rûz-nâmçe baş halifesi efendi, 105.

Rûz-nâmçeci efendi : Günlük vâridât ve masrafın yâhûd ayniyâtın kaydına mahsus defterini tutan memur, 72, 74, 83.

Rûz-nâmçe-i evvel efendi : Baş rûz-nâmçeci, 32, 61, 62, 78, 91, 118.

Rûz-nâmçe-i evvel başhalifesi, 78.

Rûz-nâmçe kisedârı, 78.

Rûz-nâmçe kesesi, 76.

Rûz-nâmçe-i tersâne efendi, 103.

S

Sadâret-i anadolu : Anadolu kâdi-askerliği, 48.

Sadâret-i Rumeli : Rumeli kâdi-askerliği, 48.

Sadr-ı 'azâm, vezir-i 'azâm, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 11, 13, 15, 16, 17, 18, 20, 26, 27, 31, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 44, 45, 46, 47, 48,

- 49, 50, 51, 54, 55, 56, 57, 58, 60, 63, 65, 67, 68, 69, 71, 72, 73, 74, 75, 76,
77, 79, 80, 81, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97,
98, 99, 100, 101, 102, 106, 107, 108, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 127.
- Sadr-ı 'azâm kethüdâlığı, 127.
- Sadr-ı 'azâm selâm ağası, 122.
- Sadr-ı azâm kapıcılar kethüdâsı, 122.
- Sadreyn efendiler : Anadolu ve Rumeli kâdî-askerleri, 3, 7, 8, 15, 41,
42, 45, 49, 51, 55, 69, 70, 74, 75, 80, 84, 85, 89, 90, 92, 94, 95, 116, 118,
120, 122, 123, 124, 126.
- Safiyye Sultan binti Sultan Mustafa Hân-ı Sâni, 123.
- Sakabaşı, sakabaşılar : Divân-ı hümâyûnda hizmet eden sakaların
başı, 22, 26, 69, 85, 86, 87.
- Sakalar kethüdâsı, 87.
- Saksonya devleti, 144.
- Salâtu cenâze, 116, 124, 125, 126.
- Salâtu I'yd : Bayram namazı, 51, 54, 63.
- Salâtu subh : Sabah namazı, 83.
- Salâtu terâvih, 33.
- Salâtu'z-zuhr : Öğle namazı, 14, 15, 63, 126, 127.
- Samur kürk : Bk. Kürk.
- Sandal, 118, 119.
- Sanduka-i şerif : Hz. Muhammed'in hırkasının bulunduğu sanduka,
16, 17.
- Sâni meydân-ı tersâne, 105.
- Saracbaşı : Has ahur kademelerinden olan ve hâs ahurun sarac iş-
lerini gören san'atkârların başı, 82.
- Saray ağası : Sarayın ak hadım ağalarından olup bâbu's-se'âde ağa-
sının birinci derecede yardımcısı, 23, 24, 123.
- Saray-ı âmire kapısı : Topkapı Sarayı'nın herhangi bir kapısı, 90.
- Saray-ı atik : İstanbul'un fethinden sonra Fâtih Mehmed tarafından
bugünkü Üniversite'nin bulunduğu yerde yaptırılmış olan saray,
117.
- Saray-ı cedid-i âmire ağası : Bk. Bâbu's-se'âde ağası.
- Saray-ı hümâyûn : Topkapı Sarayı, 4, 15, 19, 32, 44, 45, 53, 54, 63, 65,
82, 90, 121, 124.
- Saray-ı sadr-ı âsafi, saray-ı sadr-ı 'azâmi, 5, 9, 32, 33, 34, 36, 37, 55, 65,
77, 127.
- Saray kethüdâsı ağa : Ak hadımların saray ağasından sonraki âmiri,
23, 24, 123.
- Sarbânbaşı : Has ahûra âid develere bakan sarbanların âmiri, 22.

- Sarı çuhaya dühte erkân sırt samur kürk: Bk. Kürk.
- Sarı çuhaya dühte erkân sırt samur sevb. 132, 137.
- Sarı çuhaya kaplı erkân samur kürk. Bk. Kürk.
- Sarıbey-zâde : Divâna bir çok tercümanlar yetiştirmiş olan İstanbul fenerli bir rum âilesi olan Sarıbey - zâdelerden birisi, 143.
- Sayda, 67.
- Sekbânbaşı ağa : Yeniçeri ocağının 65. cemaat ortasını teşkil eden sekbanların âmiri, 4, 13, 28, 29, 31, 47, 50, 111, 112, 118, 126.
- Sekbânbaşı ağa ocaklıları, 114.
- Seksoncobaşı ağa : Yeniçeri ocağında 71. cemaat ortasını teşkil eden sekbancılardan başı, 4, 8, 31.
- Selâm ağası : Sadrazam ve bazı vezirlerin maiyyetinde bulunup teşrifâtı idâre eden kimse, 35, 36, 37, 56, 58, 82, 101, 107, 122.
- Selâm çavuşu : Divân çavuşlarından biri olup bayram tebriki merâsimlerinde, cülûslarda, pâdişâhın ve sadrazamın ata binış ve inişlerinde alkıştan sonra duâ eden çavuş. Duâci çavuş, 90.
- Selâm taşı : Topkapı Sarayı'nda üzerine varıldıkta selâm verilen taş. Birinci ve ikinci selâm taşı olmak üzere iki tâne selâm taşı vardır, 69, 70, 71, 77, 80, 86.
- Selânik baruthânesi nezâreti, 130.
- Selâtin meşâyîhi, selâtin şeyhleri, 14, 121, 122.
- Selâtin-i izâm kethüdâları ağaları, 39, 40, 121, 122, 123.
- Selâtin cevâmî hatipleri, 44.
- Selâtin cevâmî, 63.
- Selîmî : Yavuz Sultan Selim'in ihdâs ettiği serpuş olup yukarısı ağzından genişçe olan silindir şeklindeki serpuş, 3, 4, 19, 21, 23, 24, 38, 39, 43, 52, 60, 82, 99, 118, 119, 124.
- Selîmî erbâbî : Merâsimlerde selîmî serpuşu giymeleri âdet olan zevât. Bâbu's-se'âde ağası, sadrazam kethüdâsı, reisü'l-küttâb, yeniçeri ağası ve defterdâr bunlardandı, 39.
- Sepetçiler kasrı : Topkapı Sarayı'nın Sirkeci tarafında ve deniz kenarında olup hâlen Kültür Bakanlığı'nca restora edilmekte olan köşk. Önceleri «Sinan Paşa Köşkü» diye anılırdı, 119.
- Serâser dühte bölüklü 'alâ sırt samur kürk: Bk. Kürk.
- Serâser dühte erkân sırt samur kürk. Bk. Kürk.
- Serâser dühte ibkâ kürk: Bk. Kürk.
- Serâser kaplı erkân sırt a'lâ samur kürk. Bk. Kürk.
- Serâser kuşak : Sırma ile işli kuşak, 34, 82.
- Serâser Kürk : Bk. Kürk.
- Serâser üst : İpekli, altın ve gümüş işlemeli kumaştan üst, 38, 39, 43,

- Sür'atciyân nâzırı efendi : 1198/1783-84 senesinde «Sür'atçi ocağı» adıyla yeniçeri ocağından ayrı olarak kurulan «Süratciyân ocağı»nın âmiri, 61, 62.
- Ser-bostâni ağa : Bostancı ocağının âmiri, 32. Bk. Bostancıbaşı.
- Ser-bostâniyân-ı hâssa : Bk. Bostancıbaşı.
- Ser-bölük-i hazinedârân-ı birün : İç hazinenin hazinedârbaşının baş bölüğü, 79
- Ser-buhûri : Buhurcuların âmiri, 26.
- Ser-çaşnigir : Çaşnigirbaşı, 59.
- Ser-çavuşân-ı alay, 60, 64.
- Ser-çavuşân-ı divânnâne, 104.
- Ser-çavuşân-ı donanmay-ı hümayûn, 105.
- Ser-demûri : Bahriyede bir vazifeli, 106.
- Ser-demûri-i lenger : Bahriyede bir vazifeli, 106.
- Ser-halife-i muhâsebe-i haremeyn, 25.
- Ser-halife-i mukâtaa-i haremeyh, 25.
- Ser-halife-i kalyon, 110.
- Ser-hazine-i birün ağa : İç hazinenin âmiri, 78.
- Ser-kâtib-i tersâne-i âmire, 105.
- Ser-mehterân-ı hayme : Çadır mehterlerinin başı, 106.
- Ser-mehterân-ı hayme-i hâsse ağa : Pâdişâhın hâs çadırı mehterbaşısı ağa, 79.
- Ser-mehterân-ı tabl u a'lem-i sadr-ı â'li, 59, 64, 66.
- Ser-meydan-ı tersâne, 105.
- Ser-mu'temed-i tersâne, 105.
- Ser-nakkâşân-ı kalyon : Kalyonlara nakış yapanların başı, 104.
- Ser-sakâyân, 10.
- Ser-Sarrâc, 66, 67.
- Ser-silâhşör, 59, 66, 67.
- Ser-surnâyi-i sadr-ı â'li, 60.
- Ser-tob-ı baştarde-i hümayûn, 106.
- Ser-tob-ı kabudâne-i hümayûn, 106.
- Ser-yedekci : Seferlerde ve merâsimlerde pâdişâhın yedek atlarını götürenlerin başı, 66, 67.
- Sergi halifesi efendi : Mâliye hazinesinin veznedârı, 78.
- Sergi nâzırı ; Hazineden çıkacak paraların i'tâ emirlerini tetkikle sergi halifesine gönderen ve i'tâ emirleriyle çıkan paraların muhâsesini tutan kalemin şefi, 78.
- Sevb : Elbise, 9, 10, 14, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 59, 60, 64, 66, 78, 79, 102, 103, 110, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 144, - Kubur

kakum sevb : Sincap nevinden kediye benzeyen hayvanın postun yapılmış dar kollu elbise, 42, 144. - Kubur samur sevb : Samur kürkünden yapılmış elbise, 138. - Sarı çuhaya erkân sirt samur sevg, 132, 137. - Sarı çuhaya dühte erkân samur sevb, 136, 137. - Şâli kerrâke sevb, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143. - Şâliye dühte kubur kakum sevb, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 141, 142. - Turuncu çuhaya dühte â'lâ sirt samur sevb, 135. - Turuncu çuhaya dühte erkân paça samur sevb, 140.

Sır kâtibi : Hasoda ağalarından olup, pâdişâhın yazıcısı, 132, 133, 135, 136, 138, 139, 140, 142, 143, 144.

Sikke-i hasene : Osmanlılarda sikke, damga ve para karşılıklarında kullanılırdı. Sikke-i hasene denildiğinde sâdece para ifâde edilirdi, 25.

Silâhdar ağa : Hasodanın hasodabaşından sonra gelen âmiri olup merâsimlerde pâdişâhın kılıcını taşır ve pâdişâhın sağ tarafında yürürdü, 3, 7, 14, 15, 16, 17, 18, 22, 28, 31, 39, 46, 50, 53, 61, 69, 76, 83, 91, 94, 99, 112, 118, 121, 123, 124. - Baş halifesi, 31. - Kâtipleri, 3, 31. - Kethüdâları, 3, 4, 56, 83, 114, 117. - Çavuşları, 83. - Kitâbeti; 128. - Ocağı, 39, 47, 50.

Sim asâ, 40, 44, 49, 50, 52.

Sim tabak, 7.

Simât : Yemek, ta'zîm, ziyâfet, sofrâ, 31.

Sipâh ağa : Yeniçeri ocağının altı bölük olan süvâri bölüklerinden birinci bölüğün kumandanı, 3, 14, 16, 28, 31, 38, 46, 50, 53, 61, 69, 76, 83, 90, 94, 118, 121, 123. - Ağalığı, 130. - Baş halifesi, 31. - Kâtipleri, 3, 41. - Kethüdâları, 3, 4, 56, 83, 114, 117. - Çavuşları, 83. - Kitâbeti, 128. - Ocağı, 39, 47, 50.

Sipâhiler ağası : Timar sâhibi süvârilerin âmiri, 91.

Sof ferâce : İnce keçi kılından dokunmuş kumaştan yapılmış ferâce, 25, 33, 34, 36, 56, 68, 81, 82, 99.

Sofâ : Topkapı Sarayı'nın dördüncü yerindeki setler. Bu setler üzerinde «Sofâ Köşkü» bulunurdu, 3, 4, 19.

Sofâ bekçisi ağa : Muhtemelen Yalı Köşkü'nün sofâ bekçisi, 100.

Sofra-i hazret-i âsafi, sofra-i hazret-i sadr-ı â'li, 31, 32.

Soğuk Çeşme : Gülhâne Parkı girişinin karşısında, Zeynep Sultan Câmii köşesinde ve I. Abdu'l-hamid sebili yanındadır, 124.

Solakân : Yeniçeri cemaat ortalarından 60, 61, 62, 63 üçüncü ortalar, 21.

Sorguç : Kavukların veyâ serpuşların ön taraflarına takılan muhtelif süsler, 52, 56, 113.

- Şubaşı ağa : Osmanlılar döneminde zâbita ve belediye me'murlarının gördükleri işleri gören vazîfelilerin âmiri, 87, 133.
- Sudûri kirâm : Kâdi - askerler, 2, 11, 16, 36, 37, 62, 117. Ayrıca bk. Kâdi-asker.
- Sultan Ahmed Câmii, 2, 3, 4, 5, 8, 9, 11, 12, 13, 52, 53, 115, 121. - Şeyhi Efendi, 6.
- Sultan Mehmed Câmii (Fâtih) Sultan Mehmed'in İstanbul'daki meşhur câmii, 115, 121, 125, 126. - Türbesi, 126, 127.
- Sultan Mustafa, 115.**
- Sultan Selim Hân-ı sâlis, 110.**
- Surre, surre-i hümâyûn : Osmanlı pâdişâhları tarafından her sene Mekke ve Medine taraflarında bulunan seyyid, şerif ve ileri gelenlere dağıtılmak üzere gönderilen para, 8, 18, 19, 24, 26.
- Surre emîni ağa : Osmanlılarda her sene hacca gidecek olanların teşkil ettikleri kâfileye reis olan kimse, emirü'l-hâc, 20, 23, 24, 25, 26.
- Surre-i hümâyûn katırları, 24.
- Surre-i hümâyûn kisesi, 21, 22.
- Süvârî mukâbelecisi efendi: Atlı bölük kapıkulu süvârisinin künye ve maaş kayıtlarını tutan kalemin âmiri, 68.
- Süvârî mukâbeleciliği, 128.
- Süleymâniye Câmii : İstanbul'daki Kanûni Sultan Süleyman'ın yaptırdığı câmi, 115.

Ş

- Şâhincibaşı ağa : Pâdişâhların şikâr ağalarından şâhin besleyenlerin âmiri, 61, 62
- Şakirdân-ı âhür-i hâssa: Pâdişâhın has ahırındaki çiraklar. 25.
- Şâli kerrâke sevb : Bk. Sevb.
- Şâliye dühte kubur kakum sevb : Bk. Sevb.
- Şâliye dühte kubur kakum kürk : Bk. Kürk.
- Şâliye kaplu kubur kakum kürk : Bk. Kürk.
- Şallı kerrâke, 132, 140.
- Şam kapı kethüdâsı ağa, 13.
- Şâm-i şerif kadısı, 14.
- Şâm vâlisi, 14.
- Şatırbaşı : Sarayın dış hizmetlerinde bulunan şatırların âmiri, 82.
- Şatırân, şatırân takımı, 82.
- Şehr-emâneti, 128.
- Şehr-emîni ağa, şehr-emîni efendi : Tanzimat devrine kadar sarayın ve diğer resmî binâların ta'mirât ve binâ işleriyle meşgul olan zât, 14, 16, 112, 121, 124.

Şehzâdegân : Pâdişahların erkek çocukları, 124.

Şerif efendi, şerif hazretleri: Hz. Muhammed'in torunu Hz. Hasan'ın soyundan gelenler, 6, 8, 11, 14, 19, 26, 27.

Şevvâl-ı şerif, 63.

Şeyhu'l-islâm, 2, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 29, 33, 34, 35, 36, 37, 42, 44, 45, 47, 49, 58, 61, 64, 98, 99, 100, 101, 107, 108, 111, 112, 113, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 124, 125, 126, 127,

Şeyh, şeyh efendi, şeyhler, 2, 6, 11, 22, 23.

Şeyhu'l-harem-i Mekke-i mükerrerme : Harem-i şerifte halife tarafından vazifelendirilen zât, 24.

Şeyhu'l-harem-i medine-i münevvere : Medînedede halife tarafından vazifelendirilen zât, 24.

Şeyhu'l-harem-i kuds-i şerif : Kudüs'te halife tarafından vazifelendirilen zât, 24.

Şıkkeyn efendiler : Şıkk-ı evvel ve şıkk-ı sâni defterdârları, 2, 3, 7, 8, 28, 71, 77, 84, 88, 117.

Şıkk-ı evvel efendi : Başdefterdâr, 32.

Şıkk-ı evvel defterdârlığı, 127.

Şıkk-ı sâni efendi : Başdefterdâr yardımcısı. Yalılar ve İstanbul mukataalarıyla ilgilenirdi, 3, 32, 52, 61, 83, 84, 118.

Şıkk-ı sâni defterdârlığı, 127.

Şıkk-ı sâlis efendi : Tuna havâlisine bakan defterdâr, 3, 32, 52, 62, 118.

Şıkk-ı sâlis defterdârlığı, 127.

Şikâr-ı hümayûn ağası : Osmanlı pâdişâhlarının avlarında berâber bulunarak ona yardım eden avcılarının âmiri, 39, 40, 46, 47, 48.

T

Taht-ı hümayûn : Pâdişâhların merâsimlerde üstünde oturdukları taht, 47, 48, 49, 50, 63, 113.

Tahvil kalemi : Merkezden ta'yin edilen büyük me'mûrlarla mahlûl tımar ve zeâmetlerin tevcihine dâir olan kayıtları tutan ve vesikalaları yazan kalem, 2, 62.

Tarihçilik : Pâdişâh adına yazılan fermân ve beratların sonuna arapça ibâre ile tarih koyma işlemi, 130.

Tatar ağası : Posta işlerini görenlerin âmiri, 59.

Tatarlar : Postacılar, 59.

Tatar-ı enderûn-i hümayûn, 13.

Tatlı ve kahve merâsimi, 20

Teberderân-ı atik : Eski saray baltacıları, 116.

- Teberderân-ı hâssa : Saray baltacıları, 121.
- Tebrik-i i'yd tezkiresi, 56.
- Telhis : Hülâsâ hâline getirilmiş yazı demektir. Sadrazam ve şeyhu'l-islâmın pâdişâha sundukları yazılı kâğıt, 73, 93.
- Telhis kisesi : Telhislerin konulduğu zarf, 72, 85.
- Telhisî ağa : Telhisleri götürüp getirmekle görevli şahıs, telhisci, 24, 27, 28, 65, 66, 67, 72, 94, 96.
- Tercümân-ı donanma-yı hümâyûn, 110.
- Tercümân-ı haremeyn-i şerifeyn, 14, 27.
- Tersâne başağası : Kaptan paşanın tersânesindeki vekili, 104.
- Tersâne defter emini efendi: Kaptan paşa eyâletinde sancakların tımarlı sipâhilerinin defterlerin tutmakla vazifeli me'mur, 110.
- Tersâne emini ağa : Tersânenin mâli ve idari işleriyle meşgul olan kimse, 101, 109.
- Tersâne emâneti, 128.
- Tersâne-i âmire, tersâne, 19, 102-112.
- Tersâne kethüdâsı, 102.
- Tersâne reisi : Tersânenin büyük memurlarından biri. Tersâneye âid tımar ve zeâmetlerle tersâne defterhânesinin müdürlüğüne bakardı, 109, 110.
- Tersâne anbar emâneti, 130.
- Tersânede anbar nezâreti, 130.
- Tersânede riyâset vekâleti, 130.
- Teşrifâtçılık, 130.
- Teşrifâti efendi, teşrifâti efendiler, 5, 6, 7, 10, 11, 16, 19, 20, 21, 26, 28, 34, 36, 37, 41, 42, 44, 45, 47, 56, 58, 60, 65, 68, 70, 71, 74, 76, 77, 79, 89, 94, 96, 97, 98, 102, 106, 107, 109, 114, 123, 124, 126, 127,
- Teşrifât halifesi, halife-i teşrifâti : Teşrifâtçı efendinin vekili, 57, 106.
- Teşrifât odası, 27.
- Tevkii : Bk. Nişancı.
- Tezkireci efendiler : Divân-ı hümâyûnun yazı işleri ile meşgul bulunan me'murlar, 5, 34, 87, 118.
- Tezkire-i evvel efendi, tezkire-i ulâ efendi : Divân-ı hümâyûnun birinci kâtibi, 16, 29, 56, 57, 58, 85, 96, 107, 123.
- Tezkire-i sâni efendi : Divân-ı hümâyûnun ikinci kâtibi, 16, 29, 56, 57, 58, 96, 107, 123.
- Tırnakçı yalısı : Sirkeci sarayburnu arasında bir yalı, 117.
- Top arabacı ocağı, 32, 39.
- Top arabacıbaşı ağa : Top arabacılar ocağının top ve diğer malzemelerini bir yerden başka bir yere taşıyanların başı, 62, 118.

Top arabacı ocakları ağası, 38.

Top arabacılar kitâbeti, 130.

Topçubaşı ağa : Topçu ocağının âmiri, 3, 8, 14, 16, 28, 32, 38, 39, 61, 62, 63, 90, 11, 117 118, 123, 126,

Topçubaşılık, 131.

Topçubaşı kapucubaşısı, 39.

Topçubaşı ocağı zâbitânı, 51.

Topçubaşı ağa ocaklısu, 114.

Topçu ocağı, 32, 39, 117.

Topçular kâtibi, 32.

Topçu kethüdâsı, 32.

Topçu neferâtı, 94.

Trablus, 67.

Tuğrâ-yı hümâyûn : Ferman, berat, menşur vesâire ile paralarda pâdişâhların nişan ve alâmetleri olarak kullanılan işaret, 20.

Tulumbacıbaşı-yı tersâne : Tersâne itfaiyecilerinin başı, 104.

Turnacıbaşı ağa : Yeniçeri ocağını teşkil eden 196, ortadan 68. ortanın başı, 31

Turuncu çuhâya dühte 'alâ sırt samur sevb : Bk. Sevb.

Turuncu çuhaya dühte erkân paça samur sevb; Bk. Sevb.

Turuncu çuhaya dühte paça samur, 144.

Tüfenkci : Saray muhâfız teşkilâtı mensubu, 59.

U

Ulemâ, ulemâ-i kirâm, ulemâ-i 'alâm, 1, 3, 5, 6, 8, 11, 12, 14,15, 16, 30, 36, 44, 50, 63, 64, 111, 116, 119, 121,

Ulûfe : Osmanlılarda kapıkulu askerlerine ve sarayın devlet teşkilâtının muhtelif kademelerinde vazîfe görenlere üç ayda bir verilen maaş, 73, 75, 78, 89, 91, 92, 95.

Ulûfe divânı : Bk. Galebe divânı.

Ulûfe kiseleri, 72.

Ulufeciyân-ı yesâr ağalığı : Kapıkulu süvârielerini teşkil eden altı bölükten sol bölüğün ağalığı, 131.

Ulufeciyân-ı yesâr kitâbeti, 130.

Ulufeciyân-ı yemin ağalığı : Kapıkulu süvârisini teşkil eden altı bölükten sağ bölüğün ağalığı, 131.

Ulufeciyân-ı yemin kitâbeti, 130.

Ü

Üçanbarlı kaptanı : Buharlı gemilerin icâdından önce kullanılan birinci sınıf yelkenli harp gemisi kaptanı, 103.

Ümerâ-yı deryâ : Büyük rütbeli deniz zâbiti, ümerâ-yi bahriyye, 102.
Ümenâ : eminler, 40, 44, 61, 62, 114, 117.
Ümenâ-i erbaa : Sağ garipler, sol garihler, sağ ulûfeciler, sol ulûfe-
cilerin bölük emînleri olmalı, 118.
Üsküp, 85.
Üsküdâr, 19, 24.
Üsküdâr kadısı, 50.
Üst kürk : Bk. Kürk.
Üstlük, 23.

V

Vâlide Câmi-i şerifi : İstanbul'da Eminönü'ndeki Yeni Câmi, 119.
Vâlid sultan kethüdâları ağa, 17, 28, 39, 40, 62.
Vardiyânbaşı : Tersâne zindancılarının başı, 105.
Vekil-i harc ağa, 32, 58, 88.
Vekil-i harc-ı hazret-i âsafi, 59.
Vezir, 86.
Vezir ağaları : Kapı halkından iç ve dış ağalar. Bunlar vezirlerin iş-
lerini görürlerdi, 58, 82.
Vezir eskileri, vüzerâ eskileri, 36, 58.
Veznedârbaşılık, 131,
Veznedârbaşı ağa, 72, 79.
Veznedâr-ı haremeyn, 26.
Voyvoda ağa : Osmanlı devleti tarafından eflâk ve Boğdan prensle-
rine voyvoda denildiği gibi, iltizâma verilen bir yerin vergilerini
toplayanlara ve vezirlerin kendi haslarının yıllık gelirlerini tah-
sile giden kimselere de voyvoda denirdi. Aslı Slavca olan bu keli-
me, asker sürücüsü, baş, ağa, reis manalarına gelmektedir. Voy-
voda ağa tâbiri kaymakam paşa zamanındaki bir mevlid münâse-
betiyle geçtiğine göre vezir haslarını toplamakla vazifeli kimse ol-
malıdır, 12.
Vüzerâ-i i'zâm, 2, 3, 5, 6, 8, 14, 15, 16, 17, 30, 35, 36, 37, 38, 44, 45, 46, 47,
48, 49, 49, 51, 52, 53, 54, 55, 58, 60, 62, 63, 64, 65, 66, 69, 70, 72, 74,
75, 76, 77, 80, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 95, 120, 123, 125.
Vüzerâ kapucular kethüdâsı, 122.
Vüzerâ kethüdâları, 67.
Vüzerâ selâm ağası : Bk. Selâm ağası.

Y

Yalı kasrı, yalı köşkü : Topkapı Sarayı'nın halice bakan tarafında
denize pek yakın ve şimdi ayakta bulunmayan köşk. Yavuz Sul-

tan Selim'in inşa ettirdiği köşkte kaptan paşaların sefere gidiş ve dönüşlerinde pâdişâh tarafından kabul merâsimleri yapılırdı. Cebeciler köşkü diye de tanınır, 97, 99, 107, 117, 118.

Yamağ-ı kolağuz çavuş, 132.

Yâsin-i şerif, 122.

Yazıcı efendi, 16, 19, 20, 21, 22, 25, 56, 115.

Yazıcı-yı ağa-yı dâru's-seâ'de, 10.

Yedekhâ-yı hümâyûn, yedekler : Seferlerde ve merâsimlerde pâdişâhın yedek atlarını götüröenler, 52, 82.

Yeniçeri : Osmanlı ordusunun dâimi ve ücretli ordusunun yaya olarak savaşıan kısmı, 86. - Ağası : Yeniçeri ocağının âmiri, 2, 3, 4, 7, 9, 13, 14, 16, 17, 31, 38, 39, 46, 47, 50, 53, 54, 61, 62, 65, 69, 74, 76, 83, 84, 89, 90, 91, 92, 95, 112, 120, 121, 123, 124. - Ağalığı, 50, 130. - Efen-disi. Ocağın acemi halkının maaş ve künye defterlerini tutan kimse. Yeniçeri kâtibi, 28, 67, 69, 73, 91. - Kitâbeti, 128. - Ocağı, 38, 39, 47, 49, 50, 52, 53. - Ocağı çorbacı ağaları, 69. - Ocaklusu, 117. - Ricâli, 38. - Tâifesi, 71. - Neferâtı, 4, 53, 63, 83.

Yeşil atlas üst, 64, 82.

Yeşilliler : Eski ağalar, 60.

Yevm-i arefe, 62.

Yiğitbaşı-yı kalafâti : Tersâne ve gemilerde çalışan esnâfın ikinci derecedeki başkanları, 105.

Yiğitbaşı-yı marangozi : Marangoz esnâfının ikinci derecedeki başkanları, 105.

Z

Zâbitler, 91.

Zagârcıbaşı ağalar : Yeniçeri cemaat ortalarından 64. ortanın âmiri, 4, 8, 31.

Zâhîde Hanım Sultan : III Mustafa'nın kızı Safiyye Sultan'ın kızı, 123.

Zeynü'l-Âbidîn efendi, Mahmûd-zâde : Rumeli kâdi-askeri, 119.

Zimâm-ı ibrişim : İbrişim yular, 23.

Zimâm-ı sim : Sırma yular, 23.

Zimmet halifesi efendi : İltizâma verilen mukataaların iltizam bedelleriyle bunların tahsilini takib ve kayd ile vazifeli me'mûr, 78.

Zülüfliyân, zülüflüler, zülüflü toberderân : Saray baltacıları, 6, 11, 21, 47,

Zülüfliyân kapısı : Topkapı Sarayı'nda zülüflü baltacılarâ âid kapı, 115.

Zülüflüler ocağı : Sarayın birûn kısmına mensub hizmet erbâbının ocağı, 21, 121.